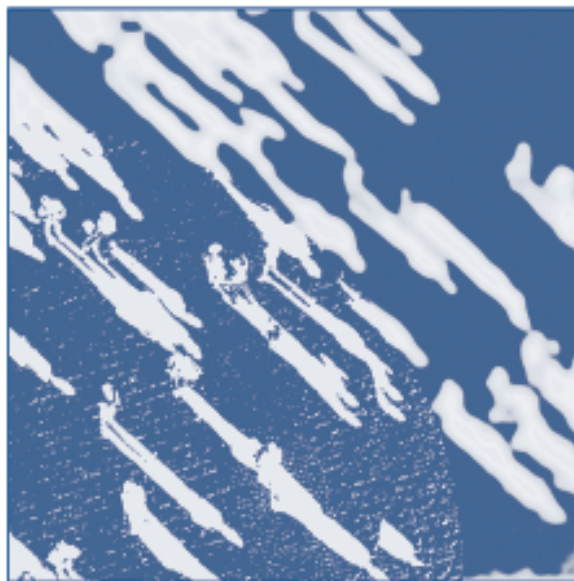
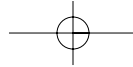
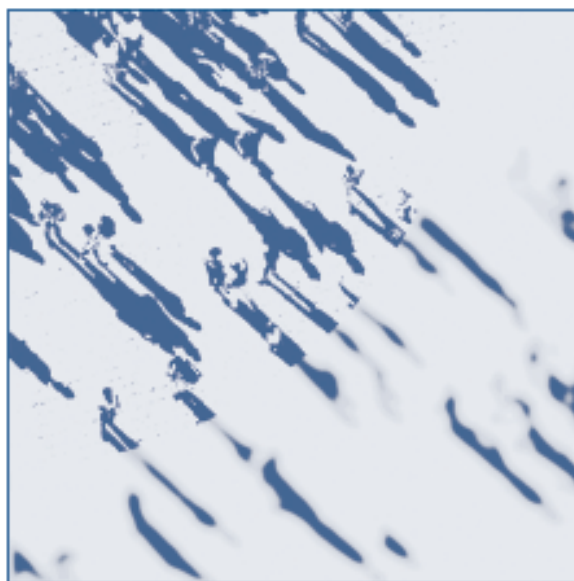
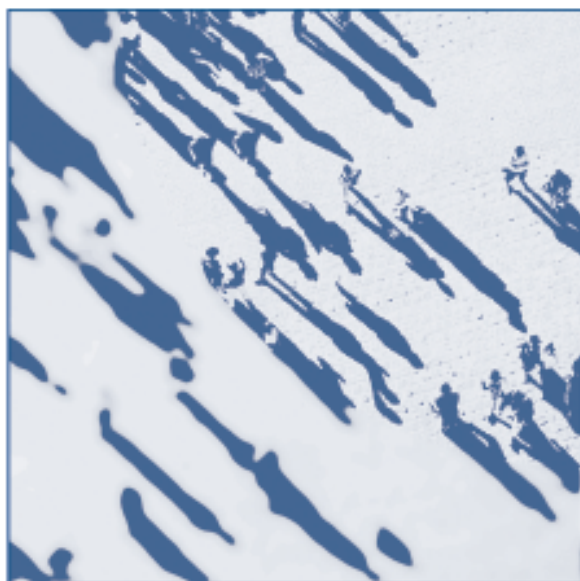

PDFlib PLOP: PDF Linearization, Optimization, Protection

**Page inserted by evaluation version
www.pdflib.com – sales@pdflib.com**

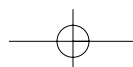
**Sotsiaalne
olukord
Euroopa
Liidus
2004.
aastal**

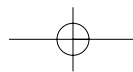
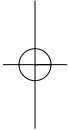
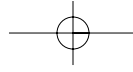

Ülevaade

Euroopa Komisjon

MÜÜK JA TELLIMINE

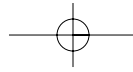
Väljaannete talituse tasuta väljaanded on saadaval meie müügiesindustes üle maailma.

Kuidas väljaannet hankida?

Võtke ühendust müügiesinduste nimekirjast valitud esindusega ja esitage oma tellimus.

Kust saada müügiesinduste nimekirja?

- Väljaannete talituse veebileheküljelt <http://publications.eu.int/>
- või küsige paberväljaannet faksi teel: (352) 2929-42758

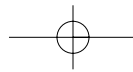
KE-AP-04-001-ET-C

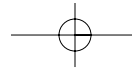

ISBN 92-894-9013-6

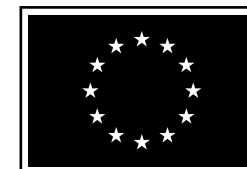
9 789289 490139

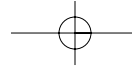
Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

— Ülevaade —

Euroopa Komisjon

Tööhõive, sotsiaalküsimuste
ja võrdsete võimaluste
peadirektoraat

Käesoleva väljaande sisu ei pruugi tingimata kajastada Euroopa Komisjoni (tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadining Eurostati) arvamusi või seisukohta.

Kui soovite tellida Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi elektroonilist infolehte „ESmail“, saatke palun e-kiri aadressil empl-esmail@cec.eu.int. Infoleht ilmub regulaarselt inglise, prantsuse ja saksa keeles.

***“Europe Direct” on teenistus, mis aitab leida vastused
Euroopa Liitu puudutavatele küsimustele***

**Tasuta infotelefon:
00 800 6 7 8 9 10 11**

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saate Internetist Europa serverist (<http://europa.eu.int>).

Katoloogimisandmed on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2005

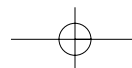
ISBN 92-894-9013-6

© Euroopa ühendused, 2005

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Printed in Belgium

TRÜKITUD VALGELE KLOORIVABALE PABERILE

Eessõna

Iga-aastane, 2000. aastast avaldatav sotsiaalse olukorra aruanne annab ülevaate Euroopa Liidu sotsiaalsest mõõtmest sotsiaalpoliitika arengu kaudu ning aitab jälgida sotsiaalvaldkonna muutusi liikmesriikides. Lisaks muule seondub see teiste komisjoni väljaannetega, nagu “Tööhõive Euroopas”, “Töösuhted Euroopas” ning “Aruanne meeste ja naiste võrdõiguslikkuse kohta”.

Käesoleva aruande eripäraks on, et selles on ühendatud ühtlustatud kvantitatiivsed andmed avaliku arvamuse uuringu kvalitatiivsete andmetega. Kuna ülevaade sisaldab Euroopas elavate inimeste arusaamu ja suhtumisi üheskoos üldise sotsiaalse olukorraga, võib seda käsitleda lähtedokumendina.

Sel aastal püütakse aruandes kajastada laienenud liidu sotsiaalset mõõdet, käsitledes nii uusi sotsiaalseid suundumusi kui ka poliitilisi probleeme.

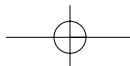
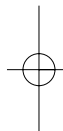
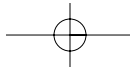

Stavros Dimas
Komisjoni liige
Tööhõive- ja
sotsiaalküsimused

Joaquín Almunia
Komisjoni liige
Majandus- ja
rahaküsimused

Sisukord

1	Sotsiaalne olukord 25 liikmesriigiga Euroopa Liidus	6
2	Rahvastiku suundumused laienenud Euroopa Liidus	8
3	Sotsiaalmajanduslikud suundumused, elamistingimused ja inimkapitali areng	11
4	Sotsiaalne kaitse ja sotsiaalne osalemine	16
5	Euroopa sotsiaalagenda 25 liikmesriigiga Euroopa Liidus	22

Lisad:

1	Statistilised andmed	26
	Rahvastiku vananemine	26
	Ränne ja varjupaik	27
	Haridus ja selle väljundid	28
	Elukestev õpe	29
	Tööhõive	30
	Tööpuudus	31
	Sotsiaalkaitse kulutused ja laekumised	32
	Sotsiaalsed hüvitised	33
	Tööturupoliitika kulutused	34
	Sissetuleku jagunemine	35
	Väikese sissetulekuga leibkonnad	36
	Töötud leibkonnad ja väikesed palgad	37
	Naiste ja meeste otsustusõigus	38
	Naiste ja meeste sissetulekud	39
	Keskmine eluiga ja tervis	40
	Õnnetused ja tööga seotud tervisehädad	41
2	Sotsiaalsed võtmenäitajad geopoliitilise üksuse kohta	42
3	Tähised, riigikoodid ja riikide rühmad, muud lühendid ja algustähtlühendid	45

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Sissejuhatus

Euroopa Liidu sotsiaalset olukorda käsitleva viienda aastaaruande lühiversioon annab ülevaate Euroopa peamiste sotsiaalsete ja majanduslike arengute kohta, kajastades fakte ja jooniste abil laienenud EL sotsiaalset mõõdet ning käsitledes uusi sotsiaalseid suundumusi ja kujunemisjärgus poliitilisi probleeme. Ülevaade sisaldab statistilisi andmeid, mis osutavad olulistele sotsiaalpoliitikat puudutavatele küsimustele Euroopa Liidus. Hõlmatud on peaaegu kõik Euroopa sotsiaalpoliitika valdkonnad: rahvastik, haridus ja koolitus, tööturg, sotsiaalne kaitse, sissetulek, vaesus ja sotsiaalne tõrjutus, meeste ja naiste võrdõiguslikkus ning tervis ja ohutus.

1. Sotsiaalne olukord 25 liikmesriigiga Euroopa Liidus

Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus on laienemisega seoses muutunud veelgi mitmekesisemaks ning poliitilised probleemid suuremaks. Samal ajal pakub laienenud EL liikmesriikidele rohkem võimalusi majanduskasvuks, järelikult ka rohkem võimalusi nende probleemide lahendamiseks.

Laienemine suurendas Euroopa elanikkonda 20% võrra ehk rohkem kui 450 miljoni inimeseni, samas suurenes SKT üksnes 4,5% võrra. Seega muutuvad sotsiaalmajanduslikud erinevused liidu sees veelgi suuremaks, muutused tuntavamaks ning tekkinud probleeme ei tohi alahinnata. Aruandest nähtub, et uute liikmesriikide olukord erineb mitmes valdkonnas oluliselt enamiku EL-15 olukorrast. Kuid nagu täpsem analüüs näitab, erinevad olukorrad pigem oma raskusastme kui laadi poolest.

1.1 Rahvastiku suundumused: vananemise probleem kestab

Kuues liikmesriigis 25st (Saksamaa, Ühendkuningriik, Prantsusmaa, Itaalia, Poola ja Hispaania) elab pärast laienemist ligi kolm neljandikku EL elanikkonnast, ülejäänud neljandik elanikkonnast jaotub 19 väikese või väga väikese elanikkonnaga riigi vahel.

Hiljemalt kümne aasta pärast nimetatakse laienenud liitu kiirelt vananevaks...

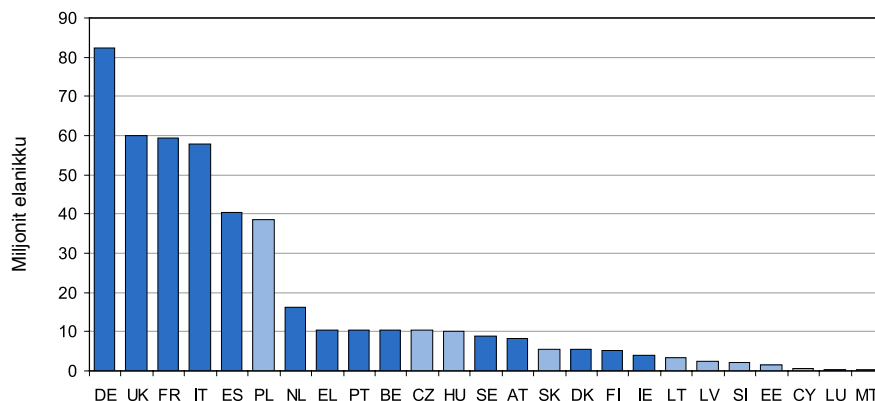
Praegu on uute liikmesriikide elanikkond võrreldes EL-15ga mõnevõrra noorem. See ei tähenda sugugi, nagu oleks laienemine muutnud Euroopa Liidu demograafilist kulgu. Johtuvalt sündimuse järsust langusest enamikus uutes liikmesriikides viimasel 15 aastal asendub lühiajaline mõõdukas noorenemine peagi vananemisega. Liidu tulevikuväljavaateks on seega kiirelt vananev ja jätkuvalt kahanev elanikkond.

Üleminekuaja alguses langes mitmes uues liikmesriigis keskmine eluiga ning vaatamata mõningasele paranemisele jääb see siiski märgatavalt alla EL keskmisele. See näitab kõrget suremust kõigis vanuserühmades, eriti meeste seas. Üleminekuaja alguses suuremust mõjutanud ebasoodsatest teguritest aitab üle saada majanduskasv ja elatustaseme järkjärguline paranemine ning keskmine eluiga võib tõusta EL-15ga samale tasemele.

...sest sündimus on uutes liikmesriikides üle kümne aasta olnud väga väike.

EL-15 kolmes lõunapoolses liikmesriigis on sündimuse üldkordaja veidi alla 1,4, samas kui seitsmes uues liikmesriigis kümnest on see näitaja 1,3 või madalam. EL-25 vaadeldes näeme, et peaaegu pooltel liikmesriikidel on väike sündimuskordaja, mille peamised põhjused erinevad liikmesriigiti. Seega tuleks Euroopa sotsiaalpoliitikas pöörata suuremat tähelepanu töö- ja perekonnaelu tasakaalustamisele.

1 EL-25 liikmesriikide elanikkond (2002)

Allikas: Eurostat.

Liidusisene ränne idast läände jääb arvatavasti mõõdukaks...

Viimasel kümnendil on märgatavalt kasvanud sisserände mõõtmed ja tähtsus. 1990. aastatel kasvas sisseränne kõigis EL-15 riigis ja mitmes neist täheldati ajaloo suurimat sisserännet.

Mitmes uues liikmesriigis oli olukord hoopis teistsugune, sest väljaränne läände suurenes. Väljarände tõttu elanike arv mõnes Balti vabariigis isegi kahanes. Tuleb siiski nentida, et väljarände mudel on viimase kümne aasta jooksul uutes Kesk- ja Ida-Euroopa (KIE) liikmesriikides oluliselt muutunud. Domineeriva väljarände asemel on enamikus neist riikidest sisse- ja väljaränne saavutanud tasakaalu, mõnes neist on aga sisseränne ülekaalus. Loodetakse, et majandusolukorra paranemine, paremad töötingimused ja demograafiline vananemine vähendavad rännet EL-15sse.

...kuid sisseränne Euroopa Liitu, sealhulgas uutesse KIE liikmesriikidesse,¹ kasvab tõenäoliselt...

Praegu on puhasränne enamikus uutes liikmesriikides positiivne. 2002. aastal² täheldati negatiivset puhasrännet üksnes Poolas (-0,03%), Leedus (-0,06%) ja Lätis (-0,08%). Pärast laienemist kuulub suur osa EL välispiirist uutele liikmesriikidele ning uued KIE liikmesriigid muutuvad üha enam sisserändemaadeks. Ajaloolised sidemed idapoolsete väljarändemaadega võivad seda protsessi hõlbustada. Jätkuvalt suureneb vajadus rändega seotud surve ohjamiseks ja kolmandatest riikidest saabunud võõrtöötajate lõimimiseks, sealhulgas ühenduse tasandil.

...edaspidi – vastupidiselt Ameerika Ühendriikidele seiskub ELs rahvastiku juurdekasv ja elanikkond hakkab kahanema.

Ameerika Ühendriikide ja EL rahvastikukõverad kaugenevad teineteisest ka edaspidi, sest Ameerika Ühendriikide sündimuskordajad on tõusuteel ja sisseränne riiki toimub täie hooga: sellal kui EL rahvastiku juurdekasv seiskub ja elanikkond hakkab ülalpeetavate arvu järsu kasvu tõttu kahanema, jätkub Ameerika Ühendriikides rahvastiku ja tööjõu kasvatendents. Samal ajal toimub Jaapani rahvastiku vananemine ja kahanemine kiiremini kui ELs. Sellistel erinevustel on pikemas perspektiivis oluline majanduslik ja strateegiline mõju.

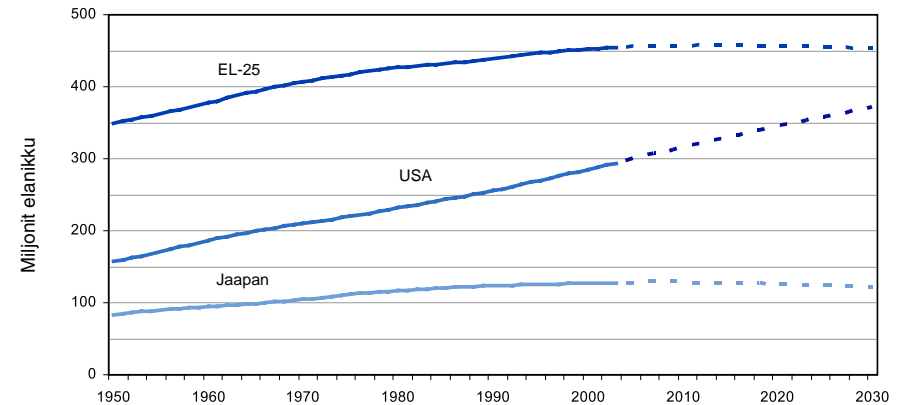
1 Uued KIE liikmesriigid = uued Kesk- ja Ida-Euroopa liikmesriigid.

2 Eurostati esialgsed andmed. Palju olulisem on positiivne puhasränne Küprosel (0,97%) ja Maltal (0,48%), kus sisserändemudel sarnaneb EL-15 Vahemere maade liikmesriikide mudeliga.

3 Euroopa Komisjon: Progress in implementing the Joint Assessment Papers on employment policies in acceding countries, COM(2003)663 final, and ibidem Staff Working Paper SEC(2003)1361 November 2003.

4 Report of the Employment Taskforce (chaired by Wim Kok): Jobs, Jobs, Jobs – Creating more employment in Europe, November 2003; see also Draft Joint Employment Report COM(2004)24 final 24.01.2004.

5 Euroopa Komisjon: Delivering Lisbon – Reforms for the enlarged Union, COM(2004)29.

2 Elanikkonna muutused: EL-25, Ameerika Ühendriigid ja Jaapan, 1950–2030

Allikas: ÜRO koostatud maailma elanikkonna tulevikuväljavaated: 2002. aasta parandatud väljaanne.

1.2 Majanduslikud ja tööhõivega seotud suundumused: valmistumine jätkuvalt tõusvaks suundumuseks

Võrreldes 1990. aastate keskpaiga ja lõpuga on majanduskasv viimase kolme aasta jooksul langenud peaaegu poole võrra. Euroopa Komisjoni aruandest "Tööhõive Euroopas 2003" nähtub, et pärast mõne aastast jõulist töökohtade loomist jõudis tööhõive määr 2002. aastaks 64,3%ni, kusjuures tööjõu kasv peatus EL-15s 2003. aasta alguseks ning selle aeglast tõusu oodatakse aastatel 2004–2005. Kuigi uute liikmesriikide olukord on mõnel määral erinev, on üldine tööjõu määr madalam kui EL-15s.³ Lähtudes sellest, on oluline, et tööhõive Euroopas kasvaks 2000. aastal sätestatud eesmärkide kohaselt. Praegu on tööhõive määr liiga madal ja liikmesriigid peavad selles suhtes rohkem pingutama.⁴ Kui majanduslik olukord saavutab 1990. aastate taseme, võib 2010. aastaks seatud eesmärkide 70%line täitmine osutuda veel reaalseks. Selline kahetsusväärne olukord on peamiselt seotud tööturul valitsevate struktuursete takistuste ja vanemate töötajate madala tööhõivega.⁵

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Kuigi EL-15s ei ole tööpuudus oluliselt tõusnud, on tase võrreldes Ameerika Ühendriikide ja Jaapaniga siiski suhteliselt kõrge (2003. aasta novembris 8%). Samal ajal oli pikaajalise töötuse näitaja 3%, kusjuures naiste puhul veidi kõrgem. Uutes liikmesriikides saavutas tööpuuduse määr 15%, sealhulgas pikaajaline töötus ligi 8%, mis naiste puhul oli veidi kõrgem.

Vastupidiselt Ameerika Ühendriikide olukorrale aeglustus EL-15s alates 1990. aastatest keskmine tootlikkuse kasv töötaja kohta, kusjuures see on praegu ligi 1% aastas. Võrreldes ELga on üldine tootlikkuse tase uutes liikmesriikides tunduvalt madalam (keskmiselt umbes pool EL tasemest), kuid praegune tootlikkuse kasv läheneb 4%le aastas.

Pärast 2003. aasta ebakindlust on märke majandustõusust...

Pärast 2003. aasta esimese poole majanduslangust hakkas 2003. aasta teisel poolel euroala ja EL majandus tõusma. Aastaseks keskmiseks kasvumääraks euroalal arvati olevat 0,4% ja ELs 0,8%. Pidades silmas majanduse ja kaubanduse ülemaailmset tõusutendentsi ning kodumaiste tootjate ja tarbijate usalduse taastumist, hoogustub majanduskasv sellel aastal. Keskmiste kasvumäärade viimine 1,7%le euroalal ja 2%le ELs on kavandatud 2004. aastale ning 2005. aastal peaksid kasvumäärad olema ühtlustunud 2,4%ni.

...ja tugevnemiseks on vaja täiendavaid sotsiaal- ja majandusreforme.

Lisaks ülemaailmsest nõudlusest johtuvatele stiimulitele aitavad majanduse paranemisele kaasa ka makromajanduspoliitika tingimused, inflatsioonitempo pidev aeglustumine, kasulikud finantstingimused ja struktuurireformide edenemine.

Majanduskasvu toetab ka investeerimiskulude suurenemine, millega seoses kasvab järkjärgult eratarbimine. Vaatamata sellele majandusliku aktiivsuse hetkele kavandatud tõusule mõjutab pikaajaline langustendents jätkuvalt tööturu käitumist.

Tööhõive loodetav kasv 2004. aastal on 0,3% ja 2005. aastal 0,9%. Üha kasvava vananemisest tingitud finantssurve tõttu tuleb vananeva elanikkonnaga seotud mõjude vastu valmistuda enne, kui demograafilised muutused hakkavad järgmistel aastatel mõju avaldama.

2. Rahvastiku suundumused laienenud Euroopa Liidus

Euroopa Liit võtab vastu 74 miljonit uut elanikku.

Võrreldes 379 miljoni elanikuga EL-15s oli kümne uue liikmesriigi elanikkond 1. jaanuari 2003. aasta seisuga 74,3 miljonit elanikku.⁶ Liitumisel suurenes Euroopa Liidu elanikkond peaaegu 20% võrra ja nüüd elab siin üle 453 miljoni elaniku.

Laienenud Euroopa Liit on kolmas enim rahvastatud geograafiline üksus maailmas.

Pärast laienemist moodustab Euroopa Liidu elanikkond maailma 6,3 miljardist elanikust⁷ endise 6,1% asemel 7,2%, mis teeb liidust Hiina (2003. aasta keskel peaaegu 1,3 miljardit) ja India (1,1 miljardit) järel kolmanda enim asustatud poliitilise üksuse, kusjuures see arv on 55% suurem Ameerika Ühendriikide (292 miljonit) ja 3,5 korda suurem Jaapani elanike arvust (128 miljonit).

Laienenud Euroopa Liidu riikide elanike arv on aga 20. sajandil pidevalt vähenenud ning sama tendents jätkub ka järgmise paarikümne aasta jooksul, kusjuures arengumaade elanikkond kasvab kiiresti. Prognoosi järgi moodustab EL-25 rahvaarv 2030. aastaks alla 6% maailma rahvastikust.

Enne kui EL-25 rahvastik hakkab kahanema, toimub järgmisel kümnendil elanikkonna kasvu progressiivne aeglustumine.

EL-15s, kus loomulik rahvastiku kasv aeglustus, kasvas elanikkond viimasel kümnendil peamiselt positiivse puhasrände arvel. Uutes KIE liikmesriikides, kus rahvastik sõjajärgsel perioodil kuni 1980. aastateni pidevalt kasvas, peatus aga rahvastiku kasv 1990. aastatel. Väljarände, sündimuse languse ja suremuse järsu tõusu tõttu muutus see mõnel juhul isegi negatiivseks. Seevastu Küprosel ja Maltal on toimunud suhteliselt märgatav elanikkonna kasv (vastavalt 15,5% ja 9,4% aastatel 1993–2003).

Rahvastiku vananemine muutub ka EL-25s oluliseks probleemiks.

Rahvastiku vananemine oli EL-15s oluliseks probleemiks ja sama tendents jätkub ka pärast laienemist. Kuigi suur osa uutest liikmesriikidest toob kaasa suhteliselt noorema elanikkonna tänu suurtele sündimuskordajatele 1970. ja 1980. aastatel ning lühemale keskmisele elueale, on noorenemise mõju siiski piiratud ja ajutine. Tõenäoliselt kiireneb seoses laienemisega EL vananemisprotsess, sest enamikus riikides on juba praegu sündimuskordajad väga madalad.

⁶ Allikas: „First results of the demographic data collection for 2002 in Europe“, Eurostat Statistics in focus, Theme 3, 20/2003.

⁷ Maailmas, Hiinas, Indias, Ameerika Ühendriikides ja Jaapanis 2003. aasta keskpaigas elavate inimeste arvu hindamisel oli aluseks „2003 World Population Data Sheet“, Population Reference Bureau.

Elanikkonna kasv: sündimuse, suremuse ja rändevoogude mõju

Viimastel aastakümnetel on EL elanikkonna muutusi iseloomustanud madal sündimus, keskmise eluea üldine pikenedamine ja sisse- ja väljarände kasv.

Sündimuse suundumused: vähem lapsi...

EL sündimuskordajad on mitme kümnendi jooksul jäänud selgelt alla taastootmise taseme (2,1) ning see suundumus jätkub ka pärast laienemist. Uutest liikmesriikidest on ainult Küprosel (1,57 last naise kohta⁸) ja Maltal (1,51) sündimuskordaja veidi üle EL-15 keskmise (1,47), samal ajal on see teistes uutes liikmesriikides 1,4 või väiksem. EL-25 tasandil on sündimuskordaja alates 1995. aastast jäänud 30% allapoole taastootmise taset.

Kuigi EL-25 iseloomustab üldiselt väike sündimus, on eranditeks Iirimaa ja Prantsusmaa (1,88), kes on viimasel ajal suutnud sündimust suurendada, ning Madalmaad (1,73) ja mõned Põhjamaad (Taani 1,73 ja Soome 1,72).

Suurem osa uurijatest arvab, et erinevused riikide vahel on seotud riikide erineva sotsiaal- ja majandusliku, kultuurilise ja eriti poliitilise taustaga. Enamikus suure sündimusega liikmesriikides on välja töötatud poliitilised ja õiguslikud alused, mis toetavad ja hõlbustavad perekonna loomist, laste sünnitamist ja kasvatamist.

...ja hilisemas eas.

Kuigi ELs on üldine tendents sünnitamise edasi lükata, on sündimise ajastamisel siiski oluline erinevus EL-15 ja uute liikmesriikide vahel. Euroopa idaosas on sajandite jooksul olnud kombeks abielluda vara ja saada noorelt lapsi, samal ajal kui Euroopa lääneosas abielluti hiljem, mistõttu loomuliku viljakuse aeg jäi suhteliselt lühikeseks. Viimased andmed näitavad, et kuigi uutes liikmesriikides kasvas naiste keskmine vanus esimese lapse sünnitamise ajal 24 aastalt 26 aastale, on see siiski madalam kui EL-15s (26–29 aastat).

Hilisel sünnitamisel on oluline mõju tervisele. Sünnitamise edasilükkamisega võib kaasneda pikaajaline viljakusravi, samuti võib rasestumine vanemas eas olla ohtlik nii ema kui ka lapse tervisele. Lisaks on Euroopas kasvamas tahtmatu lastetuse probleem, sest vanemas eas pole enam võimalik rasestuda.

Keskmine eluiga tõuseb pidevalt...

Aastatel 1960–2001 tõusis keskmine eluiga EL-15s 70,1 aastalt 78,5 aastale (meestel 67,4 aastalt 75,5 aastale ja naistel 72,9 aastalt 81,6 aastale). Arvatakse, et keskmise eluea tõus 20. sajandi teisel poolel oli tingitud elustiili muutumisest, mida põhjustas elutingimuste paranemine ja tervisekaitse meetmete kasutuselevõtmine, mis muutsid arstiabi laiale elanikkonnale kättesaadavaks.

...kuid võrreldes EL-15ga ei avaldu tõus uutes KIE liikmesriikides nii selgelt.

Maltal ja Küprosel on keskmine suremus ja keskmine eluiga samasugune kui EL-15s. Kesk- ja Ida-Euroopa liikmesriikides on aga olukord teine. 1960. aastal oli neis riikides keskmine eluiga samasugune kui EL-15s, kuid sellest ajast alates on suremuse näitaja jätkuvalt muutunud, eriti meeste puhul. Samal ajal kui meeste olukorda KIE riikides iseloomustab paigalseis ja vaid mõõdukas paranemine, vähenes EL-15s oluliselt suremus südamehaigustesse ning suuri edusamme on saavutatud võitluses teiste "sotsiaalsete" haiguste vastu. KIE riikides 1990. aastatel toimunud poliitiline ja majanduslik üleminek mõjus halvasti elutingimustele ning tervishoiu- ja muudele sotsiaalse kaitse süsteemidele, mistõttu suurenes suremus ja vähenes keskmine eluiga.

Praegu on EL-15s meeste keskmine eluiga 73–78 aastat ja naiste keskmine eluiga 79–83 aastat. Uutes KIE liikmesriikides on aga keskmine eluiga meestel 65–72 aastat ja naistel 76–80 aastat.

Sisseränne on peamine tegur, mis mõjutab muutusi elanikkonnas...

Kolmas elanikkonna muutumise põhjus, sisseränne, on viimasel kümnendil tunduvalt kasvanud. Sisseränne moodustab EL-15s praegu kaks kolmandikku elanikkonna netokasvust. Ilma selleta oleksid mitmed liikmesriigid uue sajandi künnisel seisnud silmitsi rahvastiku vähenemise probleemiga. 1990. aastate teisel poolel EL saabunud isikutest keskmiselt 18% olid teiste liikmesriikide kodanikud, 27% saabus tagasi välismaalt ja 54% olid muude riikide kodanikud (Eurostat 2003). 2001. ja 2002. aasta puhasrände tase oli tõenäoliselt umbes miljon sisse- ja väljarändajat.

Samal ajal kui EL-15s registreeriti ajalooliselt tähenduslikku positiivset puhasrändet, valitses uutes liikmesriikides 1990. aastatel hoopis teine olukord. Mõnes Balti riigis elanike arv isegi kahanes väljarände tõttu.

8 Sündimuskordaja näitab laste arvu naise kohta, mis põhineb Eurostati 2002. aasta andmetel, v.a Malta ja Küpros, kus viimased andmed pärinevad aastast 2001.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Sellel ajal mitmekesisustid ka sisserändajate liigid, rändevoogude mudelid ja väljasaatvad ning vastuvõtavad riigid. Lisaks muutusid endised väljaränderiigid (Hispaania, Portugal, Itaalia, Kreeka, Iirimaa) sisseränderiikideks, kusjuures sisserändajateks olid nii oma riiki tagasipöörduvad kodanikud kui ka kolmandate riikide kodanikud väljastpoolt EL.⁹

Hinnanguliselt elas laienenud ELs 2002. aastal 21,6 miljonit mittekodanikku, mis on umbes 4,8% elanikkonnast. Sellest 14,7 miljonit inimest (3,3%) olid kolmandate riikide kodanikud ja 6,9 miljonit (1,5%) EL kodanikud, kes elasid mõnes teises liikmesriigis. Absoluutarvudes elab kõige rohkem mittekodanikke Saksamaal (7,3 miljonit, mis on ligi 9%), samal ajal kui kõige suurema mittekodanike suhtarvuga riigiks on Luksemburg (37%, peamiselt teiste liikmesriikide kodanikud). Mittekodanike arv kajastab nii praegusi kui ka varasemaid sisserände mudeleid, samuti erinevusi kodakondsuse taotlemise eeskirjadega.

...ja laienemine ei muuda neid mudeleid, kuigi mõned endised rändevood muutuvad liidusiseseks piiriüleseks liikumiseks.

Rikka ja vananeva rahvastikuga EL tõmbejõud ei vähene ka seoses liitumisega. Majanduslikele sisserändajatele võib EL-25 muutuda veelgi atraktiivsemaks tänu suurtele erinevustele riikide vahel. Pidades silmas ajaloolisi ja kultuurilisi sidemeid, võivad uutest KIE liikmesriikidest saada vastuvõtjariigid väljarändajatele, kes suunduvad endistest Nõukogude Liidu riikidest Euroopa Liitu.

Seoses kümne uue liikmesriigi liitumisega 2004. aastal on muutunud ka rändevoogude mudel, kus nii mõnestki ajaloolisest sisserändevoost on saanud siseriiklik liikumine. Vaatamata tööjõu liikumise suhtes vahepeal kehtinud piirangutele näitavad eelnevad kogemused ja praegused arvestused, et tööjõu liikumine uutest liikmesriikidest vanadesse liikmesriikidesse on edaspidi mõeldukas, v.a eriolukord piiriladel. Kui uute liikmesriikide majanduslik olukord paraneb, muutub massiline ränne läände veelgi ebatõenäolisemaks.

Viimase kümne aasta jooksul on rändevood uutes KIE liikmesriikides oluliselt muutunud. Enamikus neist riikidest on väljaränne asendunud järk-järgult sisserändega. Kuigi puhasränne on suhteliselt väike, on see enamikus uutes liikmesriikides muutunud vähehaaval positiivseks.

Positiivset puhasrännat täheldati 2002. aastal¹⁰ Ungaris (0,13%), Tšehhi Vabariigis (0,12%), Sloveenias (0,11%), Slovakkias (0,02%) ja Eestis (0,01%), negatiivset rännet aga ainult Poolas (-0,03%), Leedus (-0,06%) ja Lätis (-0,08%). Sisseränne toimub peamiselt Ida-Euroopa (Ukraina, Valgevene, Venemaa) ja Kagu-Euroopa riikidest. Järjest mitmekesisemaks

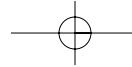
muutub ka uutesse KIE liikmesriikidesse sisserändajate tüpoloogia, sisserändajad ei ole mitte üksnes endise Nõukogude Liidu aladelt saabunud lihttöölised, vaid ka kõrge kvalifikatsiooniga oskustöölised, tagasipöörduvad väljarännanud ja teistest endistest kommunistlikest riikidest kodumaale tagasi pöörduvad kodanikud.

Kokkuvõte

- Laienemine ei muuda EL vananemisprotsessi. Majanduskasvu ja sotsiaalset arengut mõjutab jätkuvalt tööjõulise elanikkonna vähenemine ja pensionäride arvu suurenemine.
- Järgmised viis aastat kujutavad endast viimast võimalust demograafilise olukorra parandamiseks, enne kui algab kiire vananemisprotsess. Selleks et ennetada vananemise mõju, tuleks suurendada tööhõivet ja tõsta tööturul lahkumise iga.
- EL elanikkonna peamiseks kasvumootoriks viimase kümne aasta jooksul on olnud puhasränne. Kuna uued KIE liikmesriigid muutuvad järk-järgult väljarändemaadest sisserändemaadeks, muutub ka immigrantide majandusliku ja sotsiaalse lõimimise poliitika neis riikides peamiseks ühist huvi pakkuvaks probleemiks.
- Laienemisega seoses on tõusnud väga väikese sündimusega riikide arv. Peresõbralikku poliitikat viljelevates EL riikides on sündimus suurem, samuti osaleb seal rohkem naisi tööturul.

⁹ Immigration, integration and employment, COM(2003)0336 final.

¹⁰ Eurostati esialgsed andmed: First results of the demographic data collection for 2002 in Europe, Statistics in focus, Theme 3 – 20/2003. Positiivne puhasränne on palju olulisem Küprosel (0,97%) ja Maltal (0,48%), kus sisserändemudel sarnaneb EL-15 Vahemere maade liikmesriikide mudeliga.

3. Sotsiaalmajanduslikud suundumused, elamistingimused ja inimkapitali areng

Viimase kümnendi jooksul on enamikus EL-15 riikides pidevalt kasvanud tööhõive, SKT elaniku kohta ja ühtekuuluvus...

Sotsiaalmajanduslik kogemus EL-15s on olnud küllaltki positiivne, sest 1995. aastal paranes märgatavalt tööhõive, tõusis reaalne sissetulek ja esines vähem ebavõrdsust.

Kuna jätkuvalt paranes olukord neis liikmesriikides, kus SKT elaniku kohta oli alla EL-15 keskmise, vähenesid oluliselt ka erinevused liikmesriikide ja riikide eri piirkondade vahel. Tähelepanuväärseim näide selle kohta on Iirimaa, kus SKT elaniku kohta oli 2002. aastal 125% EL keskmisest, võrreldes 80%ga 1990. aastatel.

...kuid enamikus uutes liikmesriikides tuleb toimunud muutused paremuse poole alles ellu viia.

Vastupidiselt EL-15le langes kaheksa KIE liikmesriiki sotsiaalmajanduslikku kriisilukorda, mis oli tingitud vana riigikorraga kaasnenud pikaajalisest stagnatsioonist ja turumajandusele üleminekust. 1990. aastatel valitses neis riikides rahutu ja raske üleminekuage, mida iseloomustasid ebapüsiv majandus, radikaalsed poliitilised muutused ning institutsionaalsed ja struktuurireformid. Samal ajal kui väike osa elanikkonnast nautis sotsiaalmajanduslikke hüvesid, tundis suurem osa end ebakindlalt. Nii mõnelgi juhul muutusid elutingimused halvemaks.

Vaatamata 1990. aastatel alanud suhteliselt pidevale majanduskasvule läheb veel kaua aega, enne kui keskmine SKT nendes riikides jõuab EL-15 tasemele. Mitmed riigid toibusid juba üleminekuaja alguses, kuid mõnes neist on SKT siiani madalam kui vana riigikorra lõppemise ajal. SKT kasvumäär uutes liikmesriikides oli 2001. ja 2002. aastal kõrgem kui EL-15 riikides ning prognooside kohaselt kiireneb majanduskasv veelgi pärast laienemist, see omakorda soodustab riikide reaalsel lähenemist.

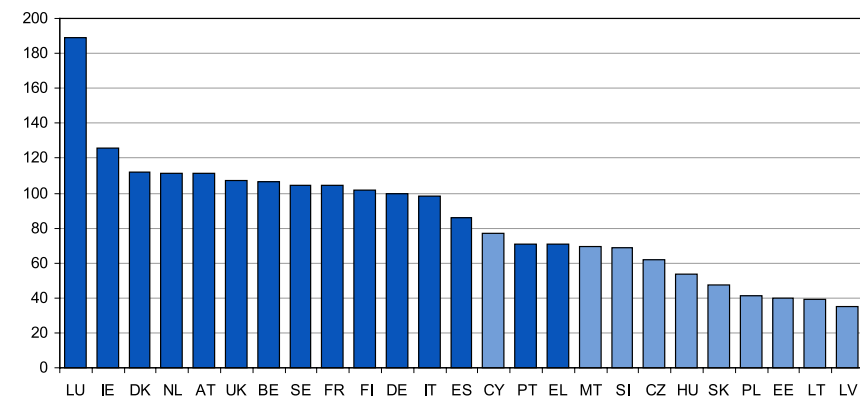
Laienenud liidu regioonide ja liikmesriikide vahelised lahknevused SKT osas muutuvad suuremaks...

Sotsiaalmajandusliku olukorra erinevused EL-15 ja uute liikmesriikide vahel avalduvad peamiselt sotsiaalse ühtekuuluvuse valdkonnas.¹¹ Samal ajal kui EL-15s vähenes aastatel 1995–2002 märgatavalt vahe SKT osas riikide ja piirkondade vahel, laienes see lõhe uute liikmesriikide vahel.

Laienemine 25 liikmesriigini tõi kaasa suured erinevused SKT osas. Uutest liikmesriikidest on ainult Küprosel SKT elaniku kohta üle 75% EL-25 keskmisest tasemest. Piirkondlikul tasandil tähendab see, et 10%l EL-25 elanikest, kes elavad majanduslikult jõukas piirkonnas, on SKT elaniku kohta 4,5 korda suurem kui 10%l vaesemates piirkondades elavatel inimestel.

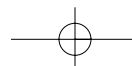
Tulenevalt sellest kujundatakse laienemise käigus ümber ka liidu sotsiaalse ühtekuuluvuse küsimus. Sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamine nii liikmesriikide vahel kui ka liikmesriigisiselsetel kujuneb ulatuslikuks ja keeruliseks probleemiks. Kuna Vahemere maade liikmesriigid jõudsid hiljuti järele ülejäänud liidule, vähenes EL-15s oluliselt põhja-lõunasuunaline veelahe, kuid saavutatud edusamme varjutab laienemise tõttu tekkinud uus ida-läänesuunaline lõhe.

3 Ostujõu standardi järgi mõõdetud SKT elaniku kohta 2002. aastal (EL-15 = 100)

Allikas: Eurostati struktuurinäitajad, NewCronose andmebaas.

11 Euroopa Komisjon: Third Cohesion Report 2004, COM(2004)107. Vt ka uuringuprogrammide raames rahastatud võrdlusuuringute projekte – <http://www.cordis.lu/citizens/home.html>.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

...ja kuigi vaesumisoht jääb uutes liikmesriikides mõõdukale tasemele...

Üks asi on võrrelda keskmisi võimalusi SKT abil, teine asi on see, kui vaadata sissetuleku jagunemist kogu ühiskonnas, eriti aga suhtelise ja absoluutse vaesuse määra. Suhtelise vaesuse piirmäär ELs on 60% keskmisest siseriiklikust ekvivalentsest sissetulekust. Vaesus on seega suhteline mõiste, mis määratakse iga riigi üldise jõukuse taseme alusel ja mis väljendub tulu keskmises jaotamises vastavalt pere suurusele. Selle määratluse alusel elab vaesuses 15% EL-15 elanikest ehk peaaegu 60 miljonit inimest ning sama palju üheksas uues liikmesriigis, kelle kohta on olemas võrdlusandmed (v.a Slovakkia). Liidu madalaim suhtelise vaesuse määr on tegelikult Tšehhi Vabariigis (8%), kõrgeim aga Iirimaa, Slovakkias, Kreekas ja Portugalis, kus umbes 20% rahvastikust elab alla 60% piirmäära. Vaatamata vaesumisohtu suurenemisele viimasel kümnendil on see näitaja uutes liikmesriikides tänu ajaloolistele tingimustele kontrolli all.¹²

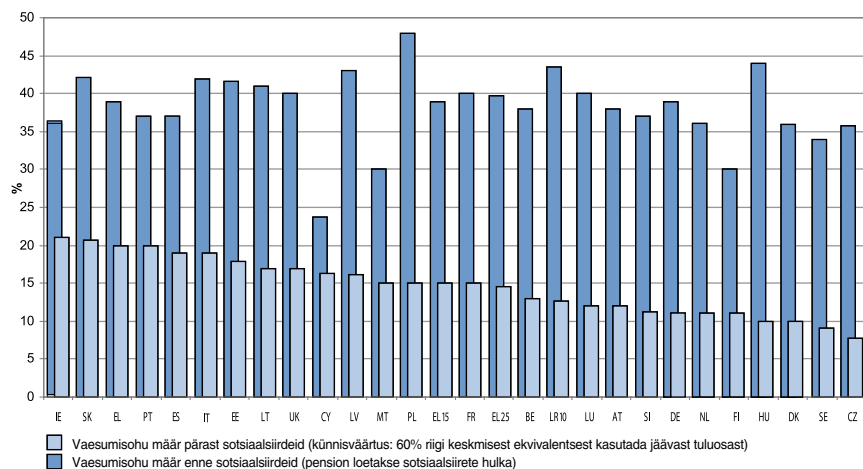
...kajastab selle absoluutne tase SKT põhjalikke erinevusi laienuud liidu piires.

Kuigi suhtelise vaesuse tase on laienuud liidu piires üsna sarnane, erineb see absoluutses arvestuses oluliselt. Kui pidada silmas, et EL-15 rikkaimas riigis Luksemburgis on SKT elaniku kohta viis korda kõrgem kui kõige vaesemas uues liikmesriigis Lätis ja et puhastulu (tavaliselt leibkonna peamine tululaikas) näitab samasugust erinevust, on selge, et saadud vaesuse piirmäär tugineb väga erineval üldisel elatustasemel.

Majandusliku ja sotsiaalse hõlvamise peamine tegur on tööhõive...

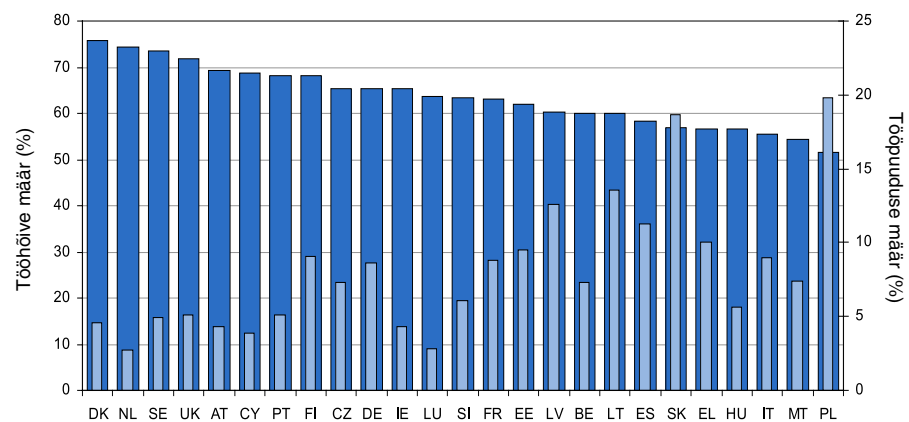
Piirkondliku tööhõive alal eksisteerib endiselt põhja-lõunasuunaline veelahk, mis mõjutab oluliselt sotsiaalset olukorda. Madal tööhõivemäär, mida seni täheldati peamiselt Euroopa lõunapoolsetes piirkondades, laieneb nüüd ida poole.¹³

4 Vaesumisohtu elavate inimeste määr EL-25 liikmesriikides (2001) enne ja pärast sotsiaalsiirdeid

Märkus: SK: 2003, EE, LV: 2002, MT, SI: 2000, CY: 1997.
Allikas: Eurostati struktuurinäitajad, NewCronose andmebaas.

5 Tööhõive (lai veerg) ja tööpuuduse (kitsas veerg) määrad (2002)

Allikas: Eurostati struktuurinäitajad, NewCronose andmebaas.

12 Euroopa Komisjon: Joint Memoranda on Social Inclusion (synthesis report) 2004.

13 Euroopa Komisjon: Employment in Europe 2002 and 2003.

...ja see näitab, kuidas elatustase sõltub tööhõive kasvust EL-25s...

Samal ajal kui EL-15s näitas tööhõive 1990. aastate keskel tõusutendentsi, langes see uutes KIE liikmesriikides seoses restruktureerimise ja töökohtade arvu vähenemisega põllumajanduses ja tööstuses. Teenuste kasv ei ole veel suutnud tasakaalustada põllumajanduse ja peamiste tööstusharude kokkutõmbumist. Tõepoolest, aastatel 1998–2002 mitte ei tõusnud, vaid hoopis vähenes uutes liikmesriikides tööhõive teeninduse valdkonnas.¹⁴

...mis omakorda sõltub investeringutest inimkapitali hariduse kaudu...

Töö leidmise võimalused on tihedalt seotud haridusega, mis on inimkapitali oluline osa ja millel on kaks aspekti:

- üksikisiku tasandil on see tihedalt seotud sotsiaalmajandusliku seisundiga ning on üks peamisi elatustaseme näitajaid: rohkem tulutoovaid töökohti, sotsiaalne hõlvamine, hea tervislik seisund jne;
- ühiskondlikul tasandil (ettevõtted ja institutsioonid) on see seotud tootlikkuse, uuenduste, majanduskasvu ja sotsiaalse ühtekuuluvusega.

On hästi teada, et investeringud inimkapitali soodustavad oluliselt tootlikkuse kasvu ja tehnoloogiliste muudatuste sisseviimist. Viimase aja uuringud on näidanud, et üks täiendav aasta koolitust lisab summeeritud tootlikkusele veel 6,2%.¹⁵ Samas on oluline, et investeringud haridusse ja koolitusse jõuaksid piirkondadesse, kus neist on kõige rohkem kasu.¹⁶

...mis tõstatab küsimuse lahknevustest hariduse ja elukestva õppe vahel.

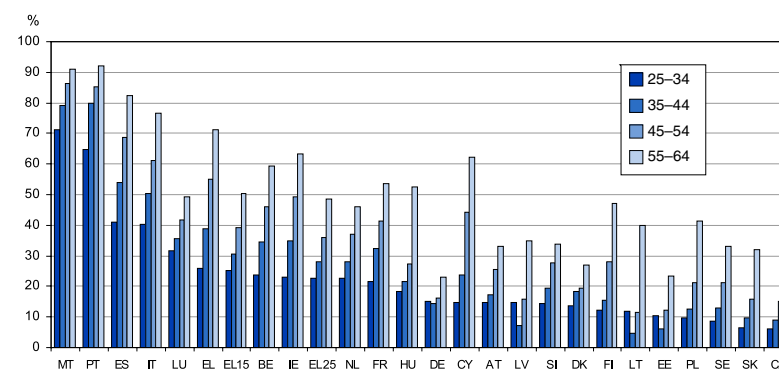
Euroopa tööturul ei jätku piisavalt äsjakoolitatud oskustöölisi, samal ajal on seal palju vähese tööoskusega inimesi, kelle töölevõtmise võimalused on minimaalsed. Tänu nendele kahele tegurile valitseb tööturu ülemises osas puudujääk ja alumises osas ülejääk, mis rõhutab veelgi vajadust elukestva õppe järele, mis lahendaks mittevajalike kutsealade küsimuse.

Graafik 6 näitab, kuidas madala haridustasemega isikute arv väheneb järjestikustes vanuserühmades. Samal ajal näitab see kesk- ja vanemaaliste töötajate koolitamise- ja täiendamisvajadust, eriti kui arvestada demograafilist vananemist.¹⁷

Graafikust on näha, et teise taseme ülemise astme hariduse suhtes on uued liikmesriigid, eriti KIE riigid, tunduvalt üle enamikust EL-15 riikidest: kümnes uues liikmesriigis on 25–64aastastest elanikest enam kui 81%l teise taseme ülemise astme haridus, samal ajal kui EL-15s on see näitaja 65%. Kolmanda taseme hariduse puhul on aga näitajad paremad EL-15s: 22% võrreldes uute liikmesriikide 13%ga.

Kuid juhtuvalt haridussüsteemide erinevusest võivad registreeritud andmed osutada võrreldamatuteks. Mis puudutab õppekavade kohasust, õpetamisoskuste täiendamist ja tehnilisi vahendeid, siis siin ilmnevad kvalitatiivsed erinevused. Matemaatilise ja teadusliku kirjaoskuse alal asuvad uued liikmesriigid skaala alumises osas.¹⁸

6 Protsent kõigis vanusegruppides (ilma teise taseme ülemise astme haridusest), 2002

Märkus: Ühendkuningriigi teise taseme ülemise astme hariduse osas tuleb veel kokku leppida.
Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

14 Euroopa Komisjon: Employment in Europe 2002 and 2003.

15 Vt A. de la Fuente ja A. Cicone: Human capital in a global and knowledge-based economy, part I (May 2002); and part II (assessment at the EU country level) (March 2003).

16 Euroopa Komisjon: Investing efficiently in Education and Training – an imperative for Europe, COM(2002)779 final.

17 Töehõivet ja tööalast täiendamist käsitleva aruteluga tutvumiseks vt Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) Policy Report (lk 6). Uuringut rahastati 5. uurimis- ja arendustegevuse raamprogrammi all – <http://cordis.lu/citizens/publications.htm>.

18 OECD: Programme for International Student Assessment (PISA) (rahvusvaheline üliõpilaste hindamisprogramm).

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Kui vaadata elukestvat õpet ning info- ja sidetehnoloogia tundmist puudutavaid andmeid, selgub, et ka ELs esineb vanuserühmade puhul lahknevusi. EL-15s kasutatakse rohkem täiendõpet, samuti kutseoskuste täiendamist, mida mõnikord organiseerivad ka ettevõtted. Info- ja sidetehnoloogia kasutamise kohta on teada, et 2002. aastal kasutas internetti ainult 13% 55aastaste ja vanemate rühma kuuluvatest inimestest, samal ajal kui 15–24aastaste rühmas oli see näitaja 65%, kusjuures alla 15aastaste koolilaste internetikasutus oli suhteliselt tagasihoidlik. Sellest nähtub, kui erinev on digitaalse kirjaoskuse tase, mis võib põhjustada sotsiaalset tõrjutust.

Digitaalse kirjaoskuse osas¹⁹ jäävad uued liikmesriigid maha EL-15st. Vaatamata läbiviidud uuringutele, nt SIBIS-projekt,²⁰ tuntakse siiani selles valdkonnas puudust võrreldavatest andmetest. Osaliselt on see tingitud sellest, et digitaalne kirjaoskus ei ole selgelt määratletud ning sellel on eri sotsiaalses ja majanduslikus kontekstis erinev tähendus. Samuti sõltub see andmete kogumise viisist, mis suures osas põhineb telefoniküsitlustel, ja seetõttu võivad vähem privilegeeritud ühiskonnakihid hoopis välja jääda. Siiski näitavad olemasolevad andmed, et põhjapoolsed liikmesriigid asuvad skaala ülemises osas, ülejäänute osas aga andmed varieeruvad. Info- ja sidetehnoloogiaalane kirjaoskus on Euroopa majandustaseme tõstmiseks esmatähtis, eriti kui pidada silmas tööjõu vähenemist ja vananemist, samuti aitab see tagada majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust.

Eurooplaste tervislik seisund peegeldab nende majanduslikku ja ühiskondlikku keskkonda...

Suremuse kogumäära vähenemine EL-15s alates 1960. aastate lõpust kuni tänapäevani kajastab ka suremuse vähenemist eri haiguste korral.²¹ Selline tendents on ilmselt seotud eluviiside ja tervishoiu mudelite ühtlustumisega Euroopa Liidus. Pealegi suureneb rahvastiku vananemisega seoses haigestumus eaga seotud haigustesse, mistõttu suremuse mudel ja tervisekaitsemeetmed ühtlustuvad kogu liidu piires.

EL-15 riikide madal suremuse määr ei kajastu uute liikmesriikide andmetes, v.a Malta ja Kypros, keda võib võrrelda EL-15ga. Alates 1980. aastate lõpust, kui uutes KIE liikmesriikides algas üleminekuaeg, täheldatakse seal keskmise eluea lühenemist. Vahe meeste suremuses EL-15 ning uute KIE liikmesriikide vahel suurenes viiel aastalt 1990. aastal seitsmele aastale 1994. aastaks, kuid 2000. aastal vähenes see kuuetele aastale. Naiste osas oli suundumus samasugune, kuigi vahe oli veidi väiksem.

...ning on seotud ka töötingimustega.

Uutes liikmesriikides ja kandidaatriikides hiljuti tehtud küsitluse põhjal²² arvas umbes 40% vastanutest, et töö kahjustab nende tervist ja ohutust, mis on palju suurem näitaja võrreldes EL-15ga (27%). Probleemid olid suuremad Lätis ja Leedus, samal ajal Eestis, Tšehhi Vabariigis, Slovakkias, Ungaris, Sloveenias ja Maltal ei olnud küsimus nii terav. Olukord peaks paranema, kui rakenduvad *acquis communautaire*'i nõuded töötervishoiu ja -ohutuse kohta.

Leibkonna kulutused ja tarbimisharjumused erinevad liidu piires tugevasti...

Leedu (45%), Läti (39%) ja Eesti (34%) inimesed kulutavad suure osa leibkonna eelarvest toiduainetele ja mittealkohoolsetele jookidele. Tegelikult on enamikus uutes liikmesriikides leibkonna suurim kululiik toit, EL-15s aga eluasemekulud. Eriti kehtib see Luksemburgi, Madalmaade, Ühendkuningriigi ja Saksamaa kohta.

Suhteliselt kõrged eluasemekulud on hiljutine ilming. Eluasemekulude struktuur muutus EL-15s märgatavalt 1990. aastatel: suurenes eluaseme kuluosa ning vastavalt vähenes toidule kulutatav osa.

...ja kõik need erinevused laienenud liidu elutingimustes näitavad, millisel määral elanikud on rahul oma eluga...

EL-15s ja uutes liikmesriikides on elustandard väga erinev, sest EL-15s on eluga rahul umbes 88% elanikest, uutes KIE liikmesriikides on eluga rahul aga ainult 65% elanikest. Võrreldes EL-15 elanikega on uute liikmesriikide elanikud tunduvalt vähem rahul ka oma rahalise ja tööhoive olukorraga. Samuti on nad vähem rahul isikliku turvalisuse ja riigi ühiskondliku eluga, kusjuures rõhutatakse, et paranema ei peaks mitte ainult ainelised olud, vaid ka elustandard. Andmed näitavad, et ida-läänesuunaline lõhe elukvaliteedi ja eluga rahulolu osas on laienenud liidus märgatavalt suurem kui EL-15s täheldatud põhja-lõunasuunaline lõhe.

...ja millisel määral nad tunnevad end väljajäetuna.

Võrreldes EL-15 riikidega tunneb uutes liikmesriikides rohkem inimesi end tõrjutuna, kasutuna ja ühiskonnavälisena. Kõige rohkem on selliseid inimesi Slovakkias, kus üle veerandi elanikkonnast tunnistab, et neil puudub ühiskonda kuulumise tunne. Uutest liikmesriikidest ainult Sloveenias ja Poolas oli sotsiaalset tõrjutust tajunud inimeste osakaal väiksem EL keskmisest, mis on 12%.

19 Vt SIBIS Pocket Book 2002/03.

20 SIBIS (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society) on komisjoni „Infoühiskonna programmi“ (IST-2000-26275) projekt, mis kestis 2001. aasta jaanuarist 2003. aasta septembrini.

21 H. Brenner: Social Determinants of Health, TUB (lõpparuanne EÜ Komisjonile, oktoober 2003).

22 Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fond: Working conditions in the acceding and candidate countries (Dublin 2003).

EL-15s ulatub tajutava sotsiaalse tõrjutuse määr alates 7%st Taanis ja Madalmaades kuni 15%ni Portugalis. Erinevused tajumises kattuvad üldiselt üsna hästi erinevustega objektiivsete näitajate osas: mida madalam on SKT elaniku kohta, seda suurem on tööpuudus; mida suurem on vaesus, seda suurem on ka sotsiaalne tõrjutus.

Toodud analüüsi positiivseks pooleks on see, et uute liikmesriikide elanikud (v.a Läti) on rohkem eluga rahul kui Kreeka ja Portugali elanikud nende liitumise ajal ELga. Huvitav on märkida, et subjektiivse elukvaliteedi osas erinevad kümme uut liikmesriiki teineteisest. Lühidalt öeldes tähendab see, et riikidevahelised erinevused liitunud riikide grupis on suuremad kui EL-15 grupi riikides. Sama võib öelda ka riigisiseste erinevuste kohta: eluga rahulolu varieerus uutes liikmesriikides rohkem kui EL-15s, eriti kui pidada silmas iga, sissetulekut, tööd ja haridust.

Kokkuvõte

- Kuna EL rahvastik suureneb 20% võrra, samal ajal kui SKT kasvab vaid 4,5%, muutub lahknevus sissetuleku osas riigiti ja piirkonniti suuremaks ning sotsiaalse ühtekuuluvuse probleem üha olulisemaks.
- Sotsiaalse ühtekuuluvuse osas tehti EL-15s viimasel kümnendil suuri edusamme, kuid laienemine toob endaga kaasa uusi probleeme selles valdkonnas. Laienenud liidu 82 piirkonnas, kus elab 31% rahvastikust, moodustab sissetulek alla 75% EL-25 keskmisest. Kaks kolmandikku neist inimestest elab uutes liikmesriikides ja nad moodustavad 95% nende riikide elanikkonnast.
- Võrreldes EL-15ga on suhtelise vaesuse tase uutes liikmesriikides mõõdukas, kuigi absoluutne sissetulek ja elatustase vaesemate hulgas on endiselt madal. Vaesuse, sotsiaalse tõrjutuse ja elutingimustega seotud küsimused muutuvad laienenud liidus üha olulisemaks.
- 2002. aastal oli reaalne SKT uutes KIE liikmesriikides võrreldes 1989. aastaga keskmiselt 13% kõrgem, kuid toodud keskmine peidab endas suuri riikidevahelisi erinevusi, sest mõnes neist on see näitaja siiani alla 1989. aasta taseme. Üleminekuperioodil kasvas SKT peamiselt tööviljakuse arvel. Järgmisel etapil on oluline, et SKT kasv sisaldaks ka tööhõive valdkonnas saavutatut.
- Pidevalt kahaneva tööealise elanikkonnaga EL-25 puhul hakkab edasine majanduskasv üha enam sõltuma inimkapitali arenguga seotud tööviljakuse kasvust ja füüsilise kapitali suurenemisest. Inimkapitali kvaliteedist saab SKT järjepideva tõusu otsustav tegur. Inimkapitali potents uutes KIE liikmesriikides on julgustav, sest riikidel on suured võimalused hea haridustaseme saavutamiseks.
- Sotsiaalse ühtekuuluvuse strateegia oluliseks osaks on e-lõhe vähendamine liikmesriikide vahel.
- Majandusliku ja sotsiaalse progressi põhiküsimuseks saab inimkapitali areng laiemas mõttes. See võib parandada makromajanduslikke tulemusi, tööturu võimalusi, elutingimusi ja elanike tervislikku seisundit.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

4. Sotsiaalne kaitse ja sotsiaalne osalemine

Sotsiaalset kaitset käsitlevad sätted on vahendiks, mis aitavad vähendada sotsiaalseid riske, võidelda vaesuse vastu ja edendada sotsiaalset ühtekuuluvust. Konsensuse aluseks on ühiskonnas ja kodanikega peetav dialoog, mille eesmärgiks on majanduskasvu edendamine, uute töökohtade loomine ning sotsiaalsete ja piirkondlike erinevuste käsitlemine strateegilisel viisil. Käesolevas peatükis vaadeldakse lähemalt peamisi sätteid ja poliitilisi lähenemisviise, mis on seotud pensionide, tervishoiu, sotsiaalse hõlvamise, töövõimetuse, sugude, diskrimineerimisvastase võitluse ning ühiskonnas ja kodanikega peetava dialoogiga.

4.1 Pensionisätete iseloomustus

Euroopa poliitika peamine küsimus eelmisel kümnendil oli pensionireform. Laienenud liidus võeti ette mitmeid ulatuslikke ja lugematu arv vähemtähtsaid reforme.

Pensioniskeemide muutmine EL-15s on seotud peamiselt praeguse ja tulevikus süveneva vananemisega. Kuigi enamikku reforme ja kohandamisi võis iseloomustada parameetrisena, püüdesid nad siiski põhjalike ümberkorralduste poole. Vähemalt kolm riiki – Taani, Itaalia ja Rootsi – viisid 1990. aastatel läbi põhjapanevad reformid ja vana pensionisüsteem asendati uuega.²³

Uutes KIE riikides on reformidel laiaulatuslikum iseloom kui enamikus EL-15 riikides.²⁴ Lähem vaatlus näitab, et reforme põhjustas praktiline vajadus, kusjuures innustust saadi EL-15s tehtud uuendustest ja sellest, et uutes liikmesriikides kehtestatavad sätted sobivad hästi liidus toimiva pensionikorraldusega.²⁵

Uute Kesk- ja Ida-Euroopa liikmesriikide pensionireformide taust

Pensionireforme uutes KIE riikides mõjutas peamiselt turumajandusele üleminekuga kaasnev finantssurve. Näiteks ei olnud võimalik ilma riigieelarvet kahjustamata saata massiliselt ennetähtaegsele vanaduspensionile inimesi, kes jäid ilma tööta seoses riigiettevõtete restruktureerimisega. Finantseerimisprobleem ei piirdunud üksnes väljaminekute poolega. Inimesed said pensioniõiguse oma töötulemuste põhjal, kuid finantseerimise aluseks oli ettevõttes sisse nõutud maks töötasult. Tingimustes, kus tööhõive vähenes, varimajandus kasvas ja sotsiaalkindlustusmaksete kogumine oli raskendatud, ei olnud võimalik säilitada vana finantseerimise ja pensioniõiguste omandamise süsteemi. Atraktiivse lahendusena tundusid individuaalsed pensionikontod, kuhu kantakse andmed osamaksete ja kogutud pensionitoetuse kohta. Ja kuna kapitalimahutused majandusse olid ebapiisavad ning investeerimisvajadus kõigis valdkondades väga suur, näis vahendite eraldamine tulevaste pensioni hea ideena ka makromajanduslikus perspektiivis.

Kümme uut liikmesriiki võib jagada nelja rühma, ühes neist on reformid ellu viidud:

1. Lätis, Poolas ja Eestis reformiti põhjalikult riiklik pension ehk pensioni I sammas, samuti võeti tarvitusele pensioni II sammas ehk kohustuslik kogumispension, mida haldavad konkureerivad pensionifondid.
2. Ungaris ja Slovakkias võeti tarvitusele pensioni II sammas ehk kohustuslik kogumispension, mida haldavad konkureerivad pensionifondid, vastavalt sellele vähenes riikliku pensioni osakaal, kuid üldiselt I sammast ei muudetud.
3. Tšehhi Vabariigis reformiti riiklik pension, kuid ei võetud tarvitusele kohustuslikku kogumispensioni.
4. Leedu, Sloveenia, Malta ja Küpros ei nõustunud oma pensionisüsteemi põhjalikult reformimise ja säilitasid endise süsteemi, mis põhineb sotsiaalkindlustusmaksetel ja üldisel maksutulul.

²³ Euroopa Komisjon: Joint Commission/Council Report on adequate and sustainable pensions: Brussels, March 2003.

²⁴ Holzmann, R., M. Orenstein ja M. Rutkowski (2003, editors): Pension reform in Europe: Progress and Process, Washington, D.C. (The World Bank).

²⁵ Euroopa Komisjon: Liituvad riigid valmistuvad osalema avatud kooskõlastusmeetodis pensionide kohta – kahepoolsete seminaride peamised ülesanded. Brüssel, detsember 2003.

Võrreldes EL-15ga on kohustusliku kogumispensioni sissemaksed (vanaduspension, tootjakaotuspension ja invaliidsuspension) uutes KIE liikmesriikides kõrgemad, tavaliselt 25% või rohkem brutotöötasust. Kuid väljamakstav pension on tavaliselt madal. Üldiselt sõltub see madalast tööhõivemäärast, eriti naiste ja vanemate töötajate osas. Pealegi, kuna kulub kümneid aastaid, enne kui kogumispensioni kasutegurid jõuavad soovitud tasemeni, jäävad kasutegurite piisavus ja tööhõivemäärad nendes riikides lühemaks või pikemaks ajaks valupunktideks. Pikemas perspektiivis seisab rahvastiku vananemise probleem ees ka uutel liikmesriikidel.

Peamine erinevus EL-15 käibelolevatest pensionisüsteemidest on see, et osana seadusandlusest kehtestati viies uues liikmesriigis II pensionisammas ehk kohustuslik kogumispension, mida haldavad konkureerivad pensionifondid või kindlustusfirmad.

EL-15 riikide seas on ainult Rootsis kehtestatud kohustuslik täielikult kaetud pensioni kogumissüsteem ja muude eraldistega võrreldes ei ole see nii oluline (sissemaksete määr 2,5%). Teistes EL-15 riikides, eeskätt Madalmaades ja Taanis, on kollektiivlepingul põhinev täielikult kaetud II samba ametipension, Ühendkuningriigi ja Iirimaa pensionisüsteem põhineb aga vabatahtlikel sissemaksitel töötaja ja personaalse pensioniskeemi alusel.²⁶ Eri pensionisüsteemide kasutamine eri riikides ei ole põhimõtteline küsimus, vaid sõltub rohkem lähenemisviisist.

Laienemine on mõjutanud erinevate pensionikorralduste vahelist tasakaalu. Arvestades uute riikide ette kerkivaid probleeme,²⁷ on tõenäoline, et ELs võetakse omaks Laekeni eesmärkidel (adekvaatus, rahastamise järjepidevus, kohanemine tööturu ja sotsiaalsete muutustega)²⁸ põhinev pensionireform, mis loob tingimused keskmise tähtajaga ja pikaajaliste probleemidega tegelemiseks EL-25s.

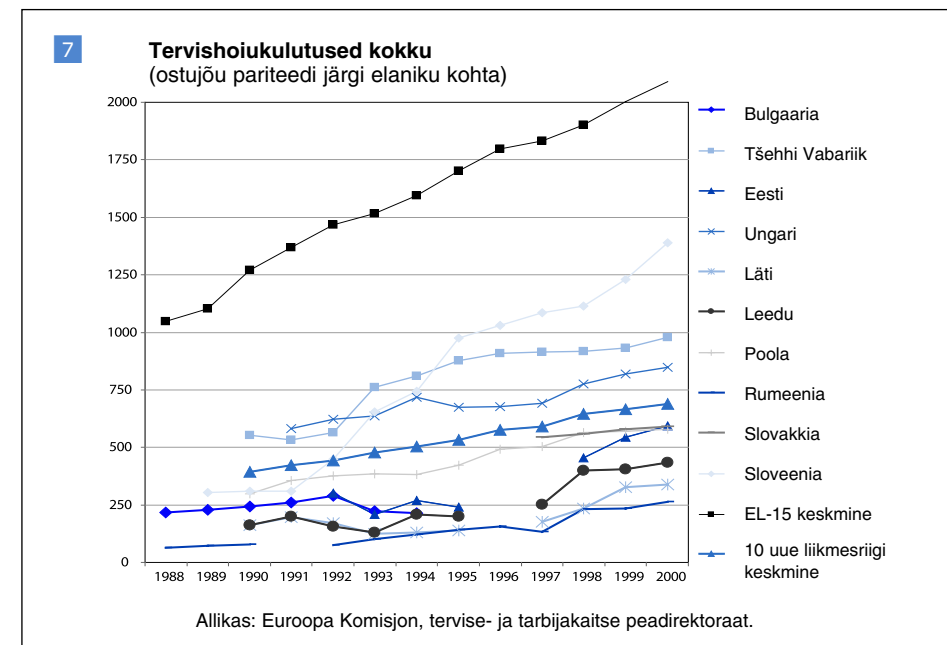
4.2 Tervisekindlustus ja tervishoid

Laienenud liidus eksisteerivad suured lahknevused inimeste tervise osas. Kuigi iga liikmesriik organiseerib oma tervishoiusektori tööd isemoodi, areneb uute KIE liikmesriikide tervishoiusüsteem teatud kindlas suunas. Endine riigikord jättis oma jäljed ja viimasel viieteistkümnel aastal rakendati ulatuslikke reforme, mis asendasid vana tsentraliseeritud süsteemi.²⁹

Inimeste tervislik seisund ja tervishoiukulutused on EL-15s ja uutes KIE liikmesriikides suuresti erinevad. Viimased andmed keskmise eluea ja suremuse kohta erinevatesse haigustesse näitavad, et elanike tervislik seisund on neis riikides halvem kui EL-15s, kus inimesed elavad kauem ja põevad harvemini raskeid haigusi.

Samal ajal kulutatakse uutes KIE riikides tervisele³⁰ ka tunduvalt vähem. Alltoodud tabelist on näha, et kuigi kõigis neis riikides on tervishoiukulutused viimase kahekümne aasta jooksul suurenenud (eriti rikkamates riikides, nagu Sloveenia, Ungari, Tšehhi Vabariik ja Slovakkia), jääb kulutuste tase alla EL-15 keskmise.

See, et EL-15s kulutatakse ostujõu standardist lähtuvalt tervishoiule keskmiselt neli korda rohkem kui uutes KIE liikmesriikides, näitab, et lõhe tervishoiualal püsib endiselt.³¹ Kuigi tervishoiukulutused ei ole ainus tervishoiutulemuste määraja, on tervishoiusüsteemi parandamise võimalused suuremad, kui tõsta kulutusi, eriti kui algne investeerimistase on madalam. Seega sõltub tervishoiuolukorra paranemine neis kaheksas liikmesriigis tervishoiuga seotud investeeringute ulatuse ja efektiivsuse suurendamisest.

26 Siseriikliku strateegia aruanded: piisava ning jätkusuutliku pensioni süsteemid, avaldatud Euroopa Komisjoni veebisaitidel, sügis 2003 (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.html); Euroopa Komisjon: komisjoni ja nõukogu ühine aruanne piisava ja jätkusuutliku pensioni kohta: Brüssel, märts 2003.

27 Maltal ja Kúprosel pööratakse pensionidele vähem tähelepanu, kuid on alustatud arutelu pensionisüsteemi reformimise üle, et tagada adekvaatus ja turvaline pikaajaline järjepidevus.

28 Euroopa Ülemkogu: Quality and viability of pensions – Joint report on objectives and working methods in the area of pensions, Laeken, December 2001.

29 Euroopa Komisjon: Highlights on health in the applicant countries to the European Union, DG Sanco, 2002.

30 Tervishoiukulutused ei ole Euroopas veel võrreldavad. Ekspertid uurivad praegu, mil määral tervishoiukulutuste erinevused (nt mõõdetuna protsendina SKTst) kajastavad erinevusi kulutamiseviisides ning pakutud teenuste hulgas ja kvaliteedis.

31 Kuna tervishoiuteenuseid ja -tooteid pakutakse ka madalama hinnaga, võib tervishoiuteenuste mahu ja kvaliteedi erinevus osutada väiksemaks kui mõõdetuna protsendina SKTst või ostujõu standardi näitajast.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Tingituna ülemäärasest tsentraliseeritusest, tervishoidu paigutatava raha nappusest, kehvast tööst ja alarahastamisest tuli nende riikide poliitikutel vananenud tervishoiusüsteem ümber kujundada.³² Süsteemi ümberkujundamise peamised märksõnad, mis lähendasid EL-15 ja uute liikmesriikide süsteeme ja tõstsid nende suutlikkust tervishoiuprobleemide lahendamisel, olid järgmised: detsentraliseerimine, tervisekindlustus ja tervishoiuteenuste restruktureerimine.

Reformid keskendusid peamiselt kaugteleulatuva struktuursete muutuste elluviimisele. Detsentraliseerimise ja privatiseerimise eesmärgiks oli kontrolli kaotamine rahastamise ja juhtimise üle ning riikliku tervishoiusüsteemi üleandmine piirkondlikele, kohalikele ja erategijatele.

Reformide oluliseks osaks sai ka tervisekindlustuse sisseviimine, sest seitse riiki kaheksast eelistas kindlustusel, mitte maksudel põhinevat süsteemi.

Olulised muutused on toimunud ka tervishoiuteenuste osutamisel. Esmaste tervishoiuteenuste osa on suurendatud, samal ajal üritatakse vähendada vanast süsteemist järelejäänud kulukaid ja nõuetele mittevastavaid haiglaid. Kümne aasta jooksul (1990–2000) õnnestus Eestil suurendada ravi intensiivsust, mistõttu kiirabihaiglate voodikohtade arv 1000 elaniku kohta vähenes 9,2 protsendilt 5,6 protsendile.

Uued KIE liikmesriigid peavad tegelema tõsiste tervishoiuprobleemidega, samal ajal ei jätku vahendeid, et keskenduda tervishoiusektori muutmisele. Reformid on toonud kaasa olulisi muutusi ja täiustusi, kuid täieliku potentsiaali saavutamiseks läheb ka edaspidi vaja jõupingutusi ja investeringuid.

4.3 Miinimumsissetulek ja sotsiaalkaitse

Tööturul kõrvalejäänud inimeste jaoks, kes ei saa pensioni ega töötü abiraha, on viimane võimalus kaitseks vaesuse ja tõrjutuse eest nn turvavõrk. Peaaegu kõigis EL-15 riikides tagatakse kõigile seadusjärgsetele elanikele mingisugune minimaalne sissetulek. Lisatoetus väljendub kas rahalise hüvitisena või kohaliku omavalitsuse osutatud teenustena, nt eluaseme-, haridus-, hoolduskulude katmine. Itaalias ja Kreekas sellist hüvitist ei esine, selle asemel kasutatakse peamiselt mitmesuguseid detsentraliseeritud süsteeme.³³

Kuigi miinimumsissetulekut tagav süsteem on vaesuseohtu ELs vähendanud, tuleb süsteeme pidevalt kontrollida tagamaks nende tõhus haldamine, samuti jälgitakse, et süsteem ei takistaks, vaid soodustaks inimeste integreerumist tööturule.

Uute liikmesriikide peamiseks probleemiks jääb sotsiaalkaitseks vajaliku minimaalselt piisava ressursi tagamine. Tingituna pikaajalisest töötaolekust ja väikesest palgast esineb uutes KIE liikmesriikides vaesust rohkem tööealiste ja laste seas, samal ajal kui Küprosel ja Maltal puudutab see probleem peamiselt vanu inimesi. Ka andmed kinnitavad, et enamikus KIE liikmesriikides on pension võrreldes muude sotsiaalsiiretega peamine vaesuse leevendaja. Üheksakümnendatel moodustasid pere- ja lastetoetused põhilise osa nende riikide erinevates programmides, mis olid suunatud vaesuse vähendamisele. Hindade subsidieerimist üldiselt ei kasutatud ning rahalist abi hakkasid pakkuma kohalikud omavalitsused, kellel sellega seoses tekkisid tõsised haldus- ja finantsprobleemid.³⁴

Kuigi tõendid uutes liikmesriikides kasutatud sotsiaalabiprogrammide mõju kohta on vananenud ja ebaühtlased, viitavad olemasolevad andmed halvasti seatud eesmärkidele, alakatvusele ja hüvitiste üldiselt madalale tasemele. Hiljuti kehtestati või tugevdati mõnes riigis süsteeme, mis olid mõeldud minimaalse piisava sissetuleku tagamiseks töötavatele, töötutele ja tööturult eemal viibivatele inimestele, kusjuures arvestati miinimumpalka, garanteeritud minimaalset sissetulekut, mitteosamakselist sotsiaalpensionit või universaalset sotsiaalabi. Siiski on vaja kindlaks määrata, millises ulatuses võib selliste süsteemide rahalist katet ja hüvitiste taset võrrelda EL-15s kehtivate miinimumsissetulekute süsteemidega.

4.4 Mitmekesisus ja vähemuste kaitsmine tõrjutuse ja diskrimineerimise eest

Euroopa ühiskond liigub jätkuvalt etnilise, kultuurilise ja religioosse mitmekesisuse suunas, mida soodustavad rahvusvaheline ränne ja EL sisese rände kasv.

Selline suundumus jätkub ka pärast laienemist tänu mitmetele rände tõmbe- (Euroopa vananev elanikkond, tööjõupuudus teatud piirkondades ja sektorites) ja tõuketeguritele (noorte täiskasvanute osakaalu suurenemine naaberriikides, suur tööpuudusemäär, poliitiline ebastabiilsus, vaesus).

³² For the full discussion see R. Busse „Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration“ 5–6/2002 Arbeit und Sozialpolitik.

³³ Euroopa Komisjon: Draft Proposal for Joint Report on social inclusion 2004, p. 52.

³⁴ Social protection in the 13 candidate countries, 2003, tööhõive- ja sotsiaalküsimuste peadirektoraat.

Etniliste vähemuste hõlvatust ja osasaamist tagavad meetmed praegustes liikmesriikides keskenduvad peamiselt uutele migrantidele, kes on asjakohastes riikidesse saabunud viimase kolmekümne-neljakümne aasta jooksul. Paljudes uutes liikmesriikides on sissearvanud siiski hiljutine nähtus ning peamist tähelepanu pööratakse neis riikides ajalooliselt väljakujunenud rahvusvähemustele.

Näitajad liikmesriikide lõikes, kus kogutakse andmeid migrantide ja etniliste vähemuste kohta, näitavad, et nendesse rühmadesse kuuluvad inimesed on tavaliselt madalama haridustasemega ning suure tõenäosusega elavad väikese sissetulekuga kodudes ja halva kvaliteediga majades.³⁵

Uutel liikmesriikidel seisavad ees samasugused probleemid seoses vähemuste osalemisega ühiskonnas ja tööturul. Eriti aktuaalsed on tõrjutuse ja diskrimineerimisega seotud küsimused mustlaskogukondades ja vene rahvusvähemuste osas mõnes uues liikmesriigis.³⁶ Need küsimused tuleb lahendada koos tööhõive, sotsiaalse hõlvamise ja diskrimineerimisvastaste meetmetega. Diskrimineerimisprobleem tuleb uutel liikmesriikidel lahendada vastavalt seadusandlusele ja ennetavatele meetmetele.³⁷

4.5 Invaliidsus: meetmed erivajadustega inimeste jaoks

Invaliidsust käsitletakse ELs lähtuvalt individuaalsetest vajadustest, mitte aga inimesi kategooriatesse jagades. Sellise lähenemisviisi puhul on sotsiaalne integratsioon suurem kui kategoriseerimisel. See näitab üldist üleminekut puudespetsiifilistelt programmidele üldiselt valitsevale lähenemisviisile.³⁸

Eesmärk on puuetega inimestele samasuguste inimõiguste tagamine nagu kõigile teistele, selleks tuleb eemaldada tõkked ja võidelda puuetega seotud diskrimineerimisega.

EL-15s läheb selles osas üldiselt hästi, kuigi nii mõnegi takistuse ületamiseks tuleb veel pingutada: eriti puudutab see füüsilisi, õiguslikke ja administratiivseid takistusi, uusi tehnoloogiaid ja hoiakuid.

Selle asemel, et tegelda meetmetega, mis laiendaksid puuetega inimeste õigusi, seisneb nii mõnegi uue liikmesriigi peamine poliitika nende ühiskonnast eraldamises. Vaatamata sellele, et on olemas kehtiv kvoodisüsteem, on peamine probleem selle viimine praktikasse. Uued liikmesriigid hakkavad alles nüüd muutma oma vana, proteksionistlikel meetmetel ja meditsiini-mudelitel põhinevat puuetega inimeste poliitikat.

Puuetega inimeste tööpuudust suurendas kaitstud töökohtade kaotamine: seni ei ole vajalikud toetusmeetmed ning suuremad tööhõivevõimalused aidanud neid puuetega inimesi, kellel puudub vastav haridus, kogemused või koolitus avatud tööturul konkureerimiseks.

Puuetega inimeste mõistlik sobitamine võrdse tööhõive direktiivi raamidesse pole paljudes uutes liikmesriikides seni veel õnnestunud.

4.6 Kodanikuühiskond ja kodanike osalus

Kodanikuühiskonna suutlikkust näitavad tegurid on kodanike meelsus, usaldus ja osalemine, mis omakorda mõjutavad riigi üldist majanduslikku, sotsiaalset ja poliitilist tõhusust.³⁹ Sellised suutlikkuse näitajad on loodud ja täiustatud vabas ja jõukas kodanikuühiskonnas, sama ajal kui nõrk kodanikuühiskond tõkestab nende arengut. Enamiku uute KIE liikmesriikide kodanikuühiskonda iseloomustab eelmisest riigikorrast pärandiks saadud vähene osavõtt avalikust elust ja avalik-õiguslike asutuste umbusaldamine.

Uuringute põhjal võib öelda, et üleminekuaja majandustes ei olnud ühiskonna meelsus, kollektiivset tegevust soodustavad normid ja usaldus avalik-õiguslike asutuste vastu kuigi hästi välja kujunenud, samuti näitavad uuringud, et nimetatud nähtuste ja majanduskasvu vahel on korrelatsioon.⁴⁰

EL inimestega võrreldes umbusaldasid KIE liikmesriikide inimesed üleminekuaja alguses võõraid rohkem, samuti olid nad ühiskonna suhtes halvemini meelestatud, kuigi pidasid end altruistideks. Ühiskonda iseloomustas tugev seotus perekonnaga, kusjuures sõpradele ei loodetud ning inimeste sotsiaalne ringkond oli väiksem ja suletum. Samal ajal oli kodanike osalus väiksem, samuti usaldati institutsioone vähem.

Alates üleminekuajast on kodanike osalus uutes liikmesriikides paranenud ja kuigi näitaja on EL-15st madalam, on nende kahe riikide rühma vahelised erinevused siiski suuremad kui rühmasisesed erinevused; uute liikmesriikide olukorda võib seega võrrelda juba eksisteeriva põhja-lõunasuunalise lahknevusega.

Ent tsentraalse plaanimajanduse kaotamisest tingitud raskusi võib siiani märgata, sest uute KIE liikmesriikide valitsused erinevad oma struktuuri, suutlikkuse ja üldise toimimise tasemelt. Samas kasutatakse vähe moodsaid valitsemistavasid, nagu kodanikuühiskonna kesksete sidusrühmade kaasatõmbamine otsustamisprotsessi ning riigi poliitika rakendamine regionaalsel ja kohalikul tasemel. Harva kohtab esinduslikke, hästi organiseeritud ja võimsaid

35 Soovitame vaadata ka Euroopa Komisjoni läbiviidud suunatud sotsiaalmajandusliku uuringuprogrammi (TSER) tulemusi – Castles et al., Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford, ISBN 92-894-5273-0.

36 Joint Memoranda on Social Inclusion, Dec. 2003, avaldatud Euroopa Komisjoni võrgulehtedel (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.html); European Commission: Synthesis of the Joint Memoranda on Social Inclusion, Brüssel, märts 2004.

37 Equality, Diversity and Enlargement – Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries. Asjatundjatelt tellitud aruanne, Euroopa Komisjon, tööhõive- ja sotsiaalküsimuste peadirektoraat, Brüssel 2003.

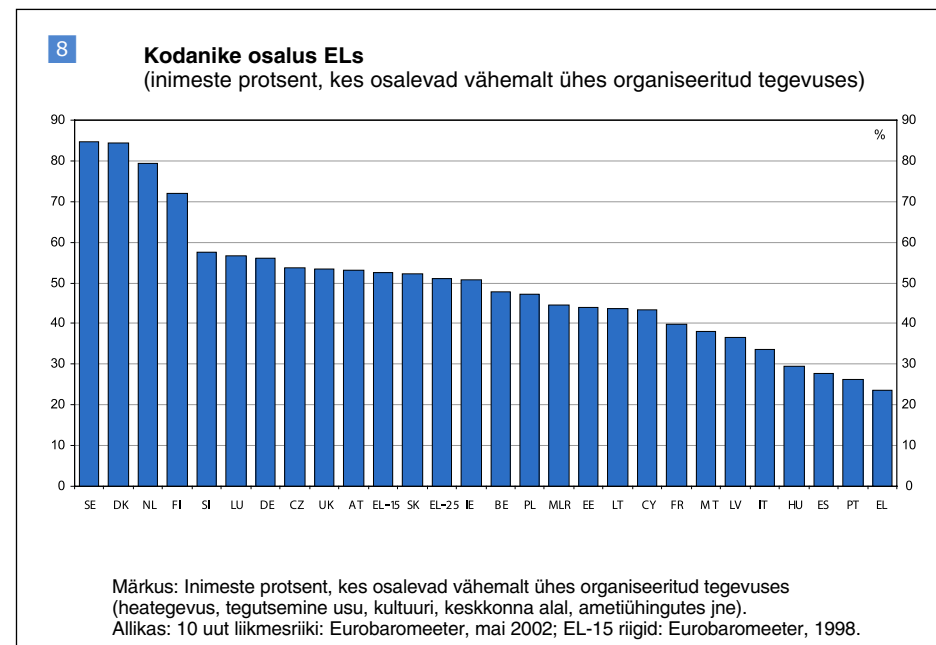
38 „Equal opportunities for people with disabilities: A European Action Plan“ COM(2003)650.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

valitsusväliseid organisatsioone. Pealegi ei ole kohalikel omavalitsustel piisavalt administratiivseid vahendeid ja otsustusõigust, mis võimaldaks neil kodanikuühiskonna toel rakendada sotsiaalpoliitilisi meetmeid.

Selleks, et tõhustada valitsemistavasid sotsiaalpoliitika valdkonnas, peavad liikmesriigid ühenduse abil jätkuvalt toetama ühiskondlike organisatsioonide arengut.

4.7 Töösuhted ja sotsiaalne dialoog

Vaatamata KIE liikmesriikides tehtud jõupingutustele töösuhete ja sotsiaalse dialoogi loomise osas, tekib sotsiaalpartneritel nendes riikides tihti probleeme, et osaleda täiel määral riigi majandus- ja sotsiaalelu juhtimises vastavalt Euroopa sotsiaalmudelile. Ilmselt tuleb rohkem rõhuda osapooltevahelisele dialoogile.

Kuigi töösuhted vanades ja uutes liikmesriikides on oluliselt erinevad, esineb neis ka palju ühiseid jooni. Näiteks ametiühingute organisatsiooniline struktuur ja ametiühingute tihedus riigis sobib hästi kokku EL-15 riikidega.

Kuna uutes KIE liikmesriikides asutati tööandja organisatsioonid alles 1990. aastatel, on ka erinevused EL-15ga selles osas väiksemad. Peamine erinevus seisneb selles, et organisatsiooniline tihedus on uutes liikmesriikides väiksem, samuti peetakse vähem osapooltevahelisi kollektiivläbirääkimisi, sest sageli ei osale tööandjate organisatsioonid nendel läbirääkimistel.

Samuti nähtub ülaltoodust, et mitmepoolsed läbirääkimised kui niisugused on uutes liikmesriikides uus nähtus, mis siiski pidevalt kogub hoogu. Vastupidiselt EL-15le, kus mitmetasemelised kollektiivläbirääkimised päädivad enamasti kokkuleppega valdkonna tasandil, toimuvad kollektiivläbirääkimised uutes liikmesriikides peamiselt ettevõtete tasemel. EL-15 riikidest kasutatakse sama süsteemi üksnes Ühendkuningriigis ning mõne küsimuse osas väiksemal määral ka Luksemburgis ja Prantsusmaal.

Kollektiivläbirääkimistel otseselt osalevate tööliste määr erineb uutes liikmesriikides, ning ei vasta täiel määral EL-15s kasutatavale.

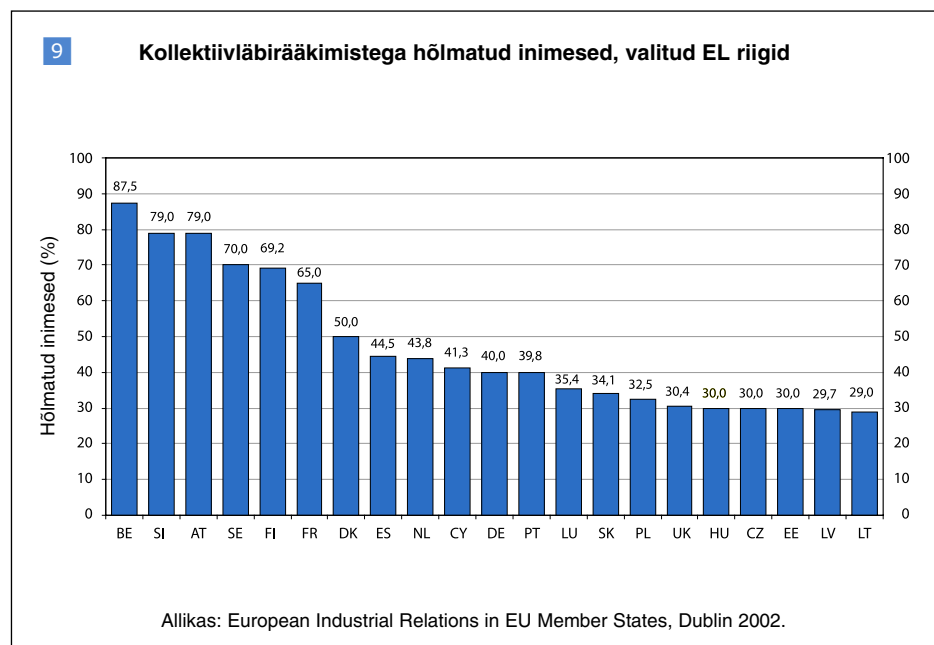
Graafik 9 näitab, et mõlemas riikidegrupis esineb olulisi erinevusi. Liikmesriigid on esindatud skaala mõlemas osas, kuid suurema osa neist võib leida alumisest osast.

EL-15 riikides esineb ka enam-vähem ametlikke kolmepoolseid läbirääkimisi eri sotsiaalpartnerite vahel, mis hoogustusid enne EMU moodustamist. Kolmepoolsel süsteemil, mis eri vormides esineb ka kõigis uutes liikmesriikides, on peamiselt konsultatiivne iseloom ja riigi prioriteet, eriti kui pidada silmas KIE liikmesriikides toimuva restruktureerimisprotsessi leevendamist ja sotsiaalpartnerite organisatsioonide osalemist.

39 Kirjanduses on püütud lahti mõtestada kodanikuühiskonna suutlikkust, lähtudes sotsiaalsest kapitalist. Euroopa Komisjon uurib selle mõiste rakendatavust.

40 C. Haerpfer, C. Wallace ja L. Mateeva: Social Capital and Civic Participation in Accession Countries and Eastern Europe. Euroopa Komisjonile koostatud asjatundjate aruanne, Viin 2003.

Kahepoolsete kollektiivläbirääkimiste ning ametiühingute ja tööandjate organisatsioonide rolli ja tõhususe arengut toetavad aktiivselt Euroopa sotsiaalpartnerid (seda kinnitab nende ühine tööprogramm aastateks 2003–2005), paranemist loodetakse seoses pideva majanduskasvu ja majanduse stabiliseerimisega, kuid riigipoolse toetava keskkonna loomine oleks igati teretulnud. Jätkuv kahepoolne sotsiaalpartnerlus aitab edendada ka kolmepoolses dialoogis kasutatavaid eesmärgi ja kohustusi.

Kokkuvõte

- Kui võrrelda sotsiaalkaitset ning ühiskonnas ja kodanikega peetavat dialoogi uutes liikmesriikides ja EL-15s, tulevad esile nii erinevused kui ka sarnasused.
- Mitmed erinevused ja sotsiaalprobleemid KIE liikmesriikides on seotud üleminekuajaga ja ajaga enne 1990. aastat. Neist raskustest pole võimalik vabaneda üleöö, kuid mitmed sarnasused ja edukas *acquis'* rakendamine näitavad, et aja jooksul erinevused EL-15ga tasanduvad.
- Paremat sotsiaalset kaitset ja kõrgemat elatustaset tagavaid reforme juba juurutatakse (pensionid, tervishoid), kuid sellega kaasnevaid probleeme ei tohiks samuti alahinnata (tervis ja sotsiaalne hõlvamine), ning mõnes piirkonnas vajavad kaasaegsed lähenemisviisid alles rakendamist (sugudevahelised probleemid, puuetega inimesed ja etnilised vähemused).
- Muutuste ja reformide elluviimist piirab haldussuutlikkus. Kodanikuühiskonda ja sotsiaalpartnerlust toetavate struktuuride osakaal erineb jätkuvalt EL-15st.
- Mitmes uues liikmesriigis võeti pensionide reformimisel eeskujuks EL-15s sisseviidud uuendused ja vastavad sätted sobitati EL-15 pensionikorraldusega. Pensionireformi edukus neis riikides sõltub sellest, kas nad suudavad suurendada tööhõivet ja kergitada tööturult lahkumise keskmist iga.
- Laekeni aruandes toodud eesmärgid pensionide kohta kehtivad ka uutes liikmesriikides. Uutes liikmesriikides praegu kehtivate pensionisüsteemide haavatavus rõhutab seda, kuivõrd tähtis on piisava pensioni tagamine, tööhõive tõstmine, hilisem pensionile jäämine ning pensionifondide tõhus korraldus ja mõistlik juhtimine.
- Ostujõustandardi järgi kulutatakse EL-15s tervishoiule peaaegu neli korda rohkem kui uutes KIE liikmesriikides. Tervishoiusüsteemi olukorra parandamise eeltingimuseks on tervishoiukulutuste suurendamine ja ravi tõhususe tõstmine.
- Uutes liikmesriikides elavad mustlased ja muud etnilised vähemused suurendavad sotsiaalset hõlvatust, kuid samal ajal suurenevad ka diskrimineerimisvastase võitlusega seotud probleemid.
- Puuetega inimeste poliitika uutes liikmesriikides põhineb senini puuetega seotud meditsiinilistel mudelitel, mille märksõnadeks on paigutamine hooldesutustesse ja kaitstud töökohad.
- Enamikus uutes liikmesriikides tuleb jätkuvalt edendada kahepoolset sotsiaalset dialoogi ja töösuhete korraldust.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

5. Euroopa sotsiaalagenda 25 liikmesriigiga Euroopa Liidus

5.1 Euroopa sotsiaalagendaga seotud sündmused ja uued liikmesriigid

Sotsiaalpoliitika on viimastel aastatel ELs oluliselt arenenud...

Tänu arengutele viimasel kuuel aastal tööhõive ja sotsiaalpoliitika koordineerimisel EL tasandil⁴¹ avardusid Euroopa sotsiaalagenda võimalused, kindlustati selle sisu ja kehtestati uued töömeetodid⁴² poliitika jätkuvaks arenguks. Uue poliitika koordineerimisprotsessi ajal peeti silmas EL-15 riikide probleeme, eelistusi ja suutlikkust. Ühinemiseks valmistumisel keskenduti pikka aega peamiselt *acquis'* vastuvõtmisele. Alles hiljuti kaasati uued liikmesriigid EL poliitika koordineerimisprotsessi sotsiaalkaitse ja sotsiaalse hõlvamise küsimustes.

Mitmed vaatlajad tõstasid küsimuse, kas praegune sotsiaalagenda sobib laienenud liidule või tuleks see uuesti teha.

...ja kuigi uued liikmesriigid ei saanud osa neist eelistest, leidsid nende peamised valupunktid piisavat kajastamist.

Aruanne näitab, et vaatamata olulistele ja probleemsetele erinevustele EL-15 ja uute KIE riikide vahel esineb ka sarnaseid probleeme, näiteks kuidas tulla toime kiirete majandusmuutustega või kuidas reageerida rahvastiku vananemisele. Lissaboni üldeesmärgid⁴³ kehtivad ka uutele liikmesriikidele.

Laienenud liidu peamiseks lahendamist vajavaks probleemiks saab tulevikus tööealise elanikkonna vähenemine ja pensioniealise elanikkonna pidev suurenemine. See näitab, et nii praegustel kui ka uutel liikmesriikidel on vaja koos välja töötada kindlad meetmed koostööks majanduse, tööhõive ja sotsiaalpoliitika valdkonnas. Samuti näitab see, et Lissaboni strateegia peab leidma rakendust täies ulatuses.

Kuna eelseisev majandustõus näib olevat viimane, enne kui demograafilised muutused hakkavad mõju avaldama ja vananemine kiireneb, peavad kõik EL-25 liikmesriigid võimalikult kiiresti sisse viima vajalikud muudatused tööhõive- ja sotsiaalpoliitika osas.

Ilmselt arvestavad komisjoni võetavad meetmed erinevat sotsiaalset olukorda laienenud liidus, kuid laienemine ei tohiks kahtluse alla seada sotsiaalagenda põhimõtteid.

5.2 Uute liikmesriikide peamised probleemid ja võimalused

Pidades silmas laienemisest tulenevaid laiaulatuslikke probleeme ning lähtuvalt eelmisel ühinemisel saadud kogemusest riikidega, kus SKT oli tunduvalt alla liidu keskmise (Iirimaa, Kreeka, Portugal ja Hispaania), on selge, et sotsiaalset olukorda on võimalik parandada ainult EL ja iga riigi ühiste jõupingutuste abil.

Nii mõnegi liikmesriigi praegune kehv seis on siiani seotud üleminekuaja lõppemisega ja majanduskasvust tingitud uute sotsiaalsete mõjudega, mistõttu jäävad paratamatult kõrvale inimesed, kes ei suuda kohaneda uute tehnoloogiliste nõuetega. Selleks et vähendada erinevusi elatusasemetes ning võidelda vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu, tuleb rakendada mõjusaid meetmeid.⁴⁴ Kui seatud eesmärged korralikult täita, paranevad elutingimused, väheneb suremus ja viljakusnäitajad hakkavad tõusma. Uuenduste sisseviimisel ja sotsiaalkaitseüsteemi arendamisel puutuvad uute liikmesriikide otsustajad kokku raskete poliitiliste valikutega, mida põhjustab pidev surve riigi raha konsolideerimiseks ja vajadus tagada jätkusuutliku majanduskasvu jaoks soodsad makromajanduslikud tingimused. See näitab, kui tähtis on saavutada töökohti tekitav majanduskasv ja luua soodsad tingimused aktiivse sotsiaal- ja tööhõivepoliitika teostamiseks, et vähendada praegusi erinevusi tööhõivepoliitikas uute liikmesriikide ja EL vahel. Et viia läbi reforme ja saada kasu liitumisest, tuleb uutel liikmesriikidel tugevdada oma ühiskondlikke juhtimistavasid ja haldussuutlikkust, kaasates otsustusprotsessi nii sotsiaalpartnerid kui kodanikuühiskonna.

41 S.o tööhõive, sotsiaalse hõlvamise, diskrimineerimise vältimise, sotsiaalkaitse ajakohastamise, kodanike harta jne vallas.

42 Näiteks avatud koordineerimismeetod.

43 2000. aasta märtsis toimunud valitsusjuhtide nõupidamisel Lissabonis kehtestas EL endale uued strateegilised eesmärgid 2010. aastani: „...saada kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmispõhiseks majandusüksuseks maailmas, kus tagatakse järjepidev majanduskasv, luuakse juurde palju ja häid töökohti ning suurendatakse sotsiaalset ühtekuuluvust.“

44 The Joint Memoranda on Social Inclusion, komisjoni kokkuvõtlik aruanne.

Oluline on ka koostöömimine tööhõive- ja sotsiaalpoliitika alal, samuti ELs saadud kogemused heaolu saavutamisel. Sealjuures on olulise tähtsusega Euroopa tööhõivesuuniste ja soovitude rakendamine, samuti koordineerimisprotsessiga määratud ühised eesmärgid pensionide ja sotsiaalse hõlvamise valdkonnas. Selleks et inimesed saaksid ühiskonnaelus osaleda ja kaasa lüüa, tuleb välja töötada meetmed investeerimiseks soodsasse ja tööhõivesõbralikku sotsiaalkaitse- ja tervishoiusüsteemi.⁴⁵

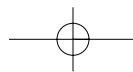
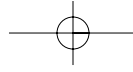
Uutel liikmesriikidel on juba teatud saavutusi ja edusamme, millele toetuda. See on terve võimaluste kompleks. Käesolevaga tuuakse esile järgmised:

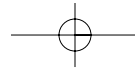
- Arvestatav ja suhteliselt hea haridustasemega tööjõureserv mitmes liikmesriigis on teguriks, mis soodustab pikaajalist ja järjepidevat majanduskasvu, eriti kui jätkub inimressursside arendamine ja luuakse tööhõivesõbralik sotsiaalkaitseüsteem.
- Majandusliku ja poliitilise kaose tingimustes kehtestatud edumeelne pensionisüsteem mitmes uues liikmesriigis näitab, et nad on võimelised käsile võtma reformidega seotud raskeid probleeme, et neid hiljem muutuste käigus kohaldada.
- Tervishoiusektori reformid mitmes uues liikmesriigis on loonud tingimused inimeste üldise tervisliku seisundi oluliseks parandamiseks, eriti kui tervishoiusektoris suudetakse eraldada rohkem raha.
- Suhtelise vaesuse mõõdukas tase enamikus uutes liikmesriikides näitab head sotsiaalset ühtekuuluvust ja sotsiaalkaitse mudelite tuntavat mõju, mis võib osutada oluliseks eeliseks majanduse moderniseerimise ja globaliseerimisega seotud probleemide edukal lahendamisel. Tuleks siiski meeles pidada, et absoluutsesse vaesusesse sattumise võimalus on suurem uutes liikmesriikides kui vanades.

Lähtuvalt nimetatud võimalustest ja märkimisväärsest edust *acquis'* kohaldamisel, võib kümnest uuest liikmesriigist saada see oluline edasiviiv jõud, mis soodustab majanduskasvu ja sotsiaalset arengut laienenud liidus.

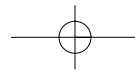
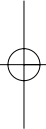
Laienumise edukus sotsiaalvaldkonnas sõltub suuresti EL-15 riikide vastuvõtusuutlikkusest. Edusammude ulatus ja kiirus sõltuvad liikmesriikide valmisolekust kasutada EL-15 kogemusi ja ressursse. Uues sotsiaalagendas peavad kajastuma laienenud liidu kõigi liikmesriikide vajadused ja vabanevad energiaressursid.

⁴⁵ The Joint Memoranda on Social Inclusion, komisjoni kokkuvõtlik aruanne.

Lisad

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

1. lisa: statistilised andmed

Rahvastiku vananemine

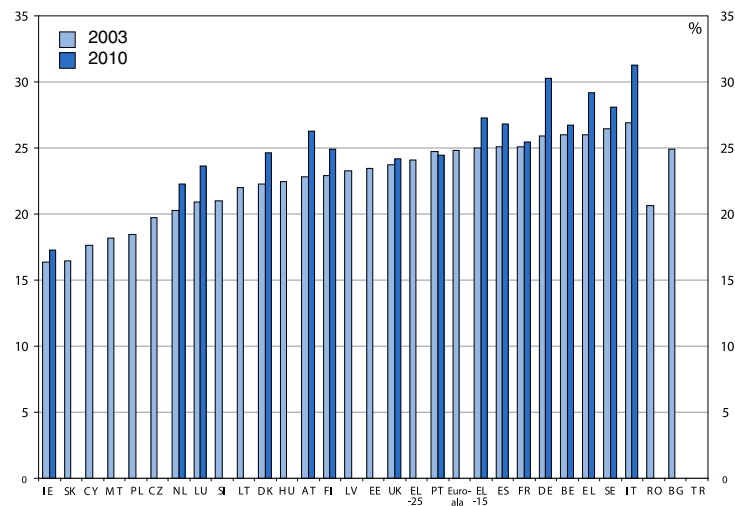
2003. aastal oli EL-25s 74 miljonit eakat inimest vanuses 65 aastat ja üle selle, võrreldes vaid 38 miljoniga 1960. aastal. Tänapäeval moodustavad eakad 16% kogu rahvaarvust või 24% tööealisest elanikkonnast (15–64aastased). 2010. aastaks ennustatakse viimase suhtarvu tõusu 27%le. Järgmise viieteistkümne aasta jooksul suureneb väga vanade inimeste arv (80aastased ja vanemad) EL-15s ligikaudu 50% võrra.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Vanadussõltuvusmäär [65aastaste ja vanemate elanike protsent tööealisest elanikkonnast (15–64aastased) 1. jaanuari seisuga]	2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	
	2010	:	27,3f	:	26,7f	:	24,6f	30,3f	:	29,2f	26,8f	25,5f	17,3f	31,3f	:	:	:	23,6f	:	:	22,3f	26,3f	:	24,5f	:	:	24,9f	28,1f	24,2f	:	:	:	:

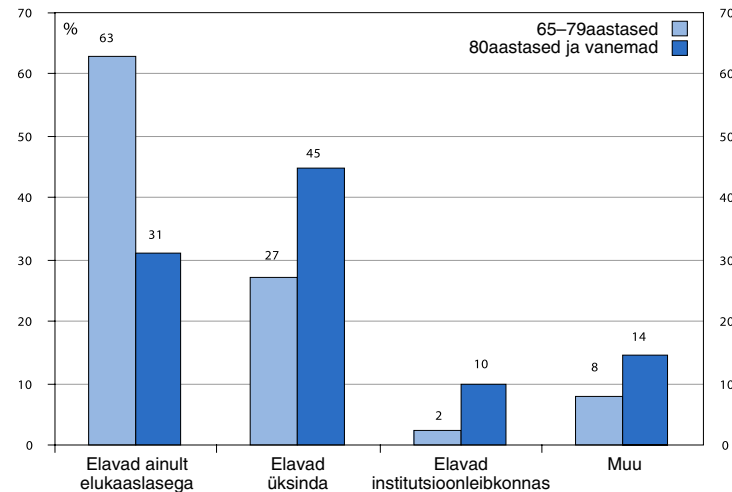
Allikas: Eurostat – demograafiline statistika.

10 Vanadussõltuvusmäär, 2003 ja 2010

Allikas: Eurostat – demograafiline statistika.

11 Eakad elanikud leibkonna olukorra ja vanuse järgi, EL-15, 2010

Allikas: Eurostat – 1995. aastal (võrdlusalus) põhinevad leibkonnaennustused.

Ränne ja varjupaik

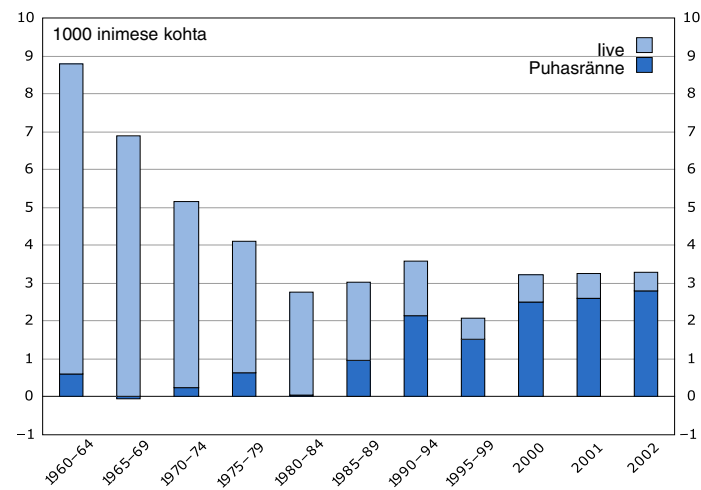
Puhasränne on EL-25s rahvastiku iga-aastase muutuse põhikomponent. 2002. aastal oli EL-25s aasta puhasrände määr 1000 inimese kohta 2,8, mis moodustab rahvastiku koguskasvust umbes 85%. 2002. aastal esitati EL-25s 384 500 varjupaigataotlust.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Puhasrände üldmäär, 2002 (elanikkonna muutuse ja iibe vaheline erinevus aasta jooksul 1000 inimese kohta)	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6	5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e

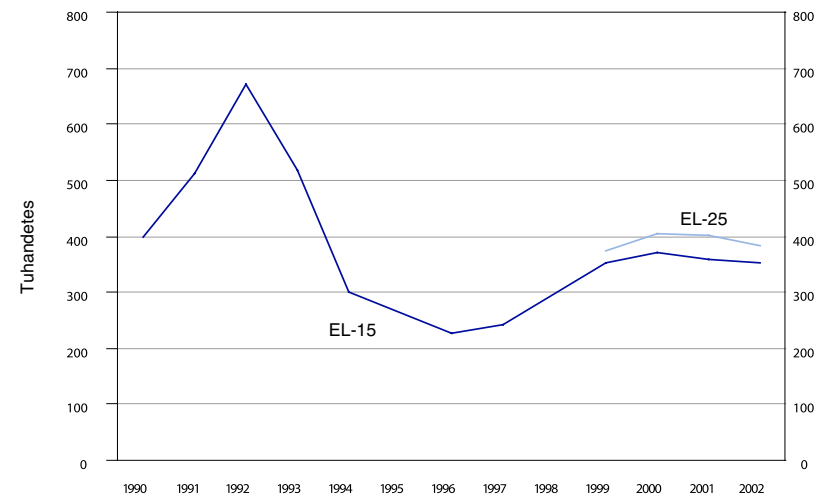
Allikas: Eurostat – demograafiline statistika.

12 Rahvastikumuutus komponentide järgi, EL-25, 1960–2002

Allikas: Eurostat – demograafiline statistika.

13 Varjupaigataotlused, EL-15 ja EL-25, 1990–2002

Allikas: Eurostat – rändestatistika.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Haridus ja selle väljundid

Elanikkonna haridustase on viimase kolmekümne aasta jooksul oluliselt paranenud, eriti naiste puhul. 2002. aastal oli 77%l noortest praeguses liidus (EL-25) vanuses 20–24 aastat keskharidus. Kuid samal ajal jättis 17% 18–24aastastest õpingud pooleli, olles omandanud parimal juhul vaid põhihariduse.

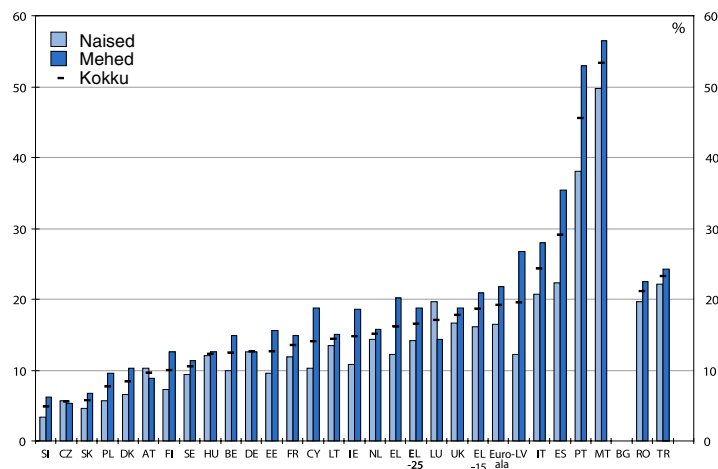
Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Noorte haridustase, 2002 (20–24aastaste elanike protsent, kellel oli vähemalt keskharidus)																																
Kokku	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	
Naised	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	
Mehed	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	

Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

14

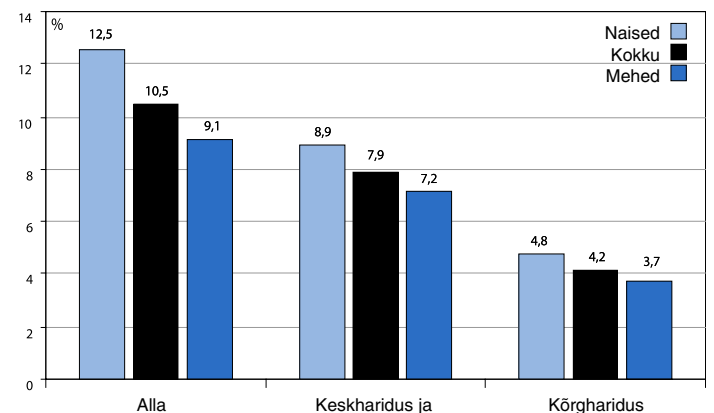
Kooli varajane poolelijätmine soo järgi, 2002
18–24aastaste elanike protsent, kellel on omandatud kõigest põhiharidus ning puudub muu haridus või koolitus

Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

15

Töötuse määr haridustaseme ja soo järgi, EL-25, 2002
Töötute protsent sama rühma kogu tööealisest elanikkonnast

Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

Elukestev õpe

2002. aastal osales liidus (EL-25) 8% 25–64aastastest elanikest hariduse omandamises / koolitusel (uuringle eelnenud nelja nädala jooksul). Sellised koolitusmeetmed on valdavad (18–22%) Taanis, Soomes, Rootsis ja Ühendkuningriigis, samas kui uutes liikmesriikides on täiskasvanud elanike osalemine hariduse omandamises või koolitusel madalaimal tasemel (osaluse määr on madalaim Slovakkias ja Sloveenias – umbes 9%).

Vanemate inimeste osalemine koolitusel on vähem tõenäoline kui noorte osalemine. Kõrgema kvalifikatsiooniga inimesed osalevad niisugustel koolitustel suurema tõenäosusega kui madalama kvalifikatsiooniga inimesed.

Võtmenäitaja

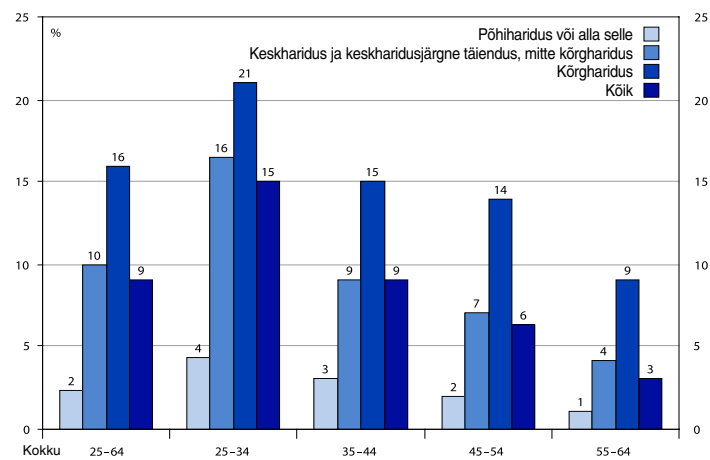
	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Elukestev õpe (täiskasvanute osalemine hariduse omandamises ja koolitusel), 2002 (25–64aastaste elanike protsent, kes osalesid hariduse omandamises ja koolitusel uuringle eelnenud nelja nädala jooksul)																																	
Kokku	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:		
Naised	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:		
Mehed	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:		

Märkus: FR – võrdlusperiood on uuringle eelnev üks nädal.

Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

16

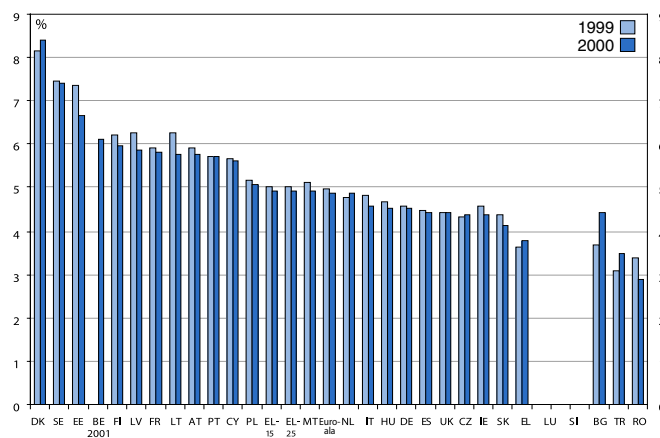
Elukestev õpe vanuse ja haridustaseme alusel, EL-15, 2002
25–64aastaste elanike protsent, kes osalesid hariduse omandamises ja koolitusel uuringle eelnenud nelja nädala jooksul

Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

17

Kulutused inimressurssidele, 1999 ja 2000
Riiklikud kulutused haridusele protsentuaalselt SKTst

Märkused: DK: muudatused kaetuse osas 1999. aastal. FR: hariduskulutused ei sisalda ülemeredepartemange (DOM).
UK: arvutused, mis põhinevad Ühendkuningriigi eelarveaastatel, mis kestavad 1. aprillist 31. märtsini.
Allikas: Eurostat – haridusstatistika.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Tööhõive

2002. aastal moodustas töötavate elanike arv laienenud liidus 199 miljonit; seega võrreldes 1996. aastaga oli töötavate inimeste arv kasvanud 11,5 miljoni võrra. Aastatel 1997–2001 oli iga-aastane kasv 0,9–1,6%, kuid 2002. aastal töötavate elanike arvu suurenemine peaaegu seiskus. Tööhõive määr 15–64aastaste elanike seas püsis 2002. aastal 62,9% juures.

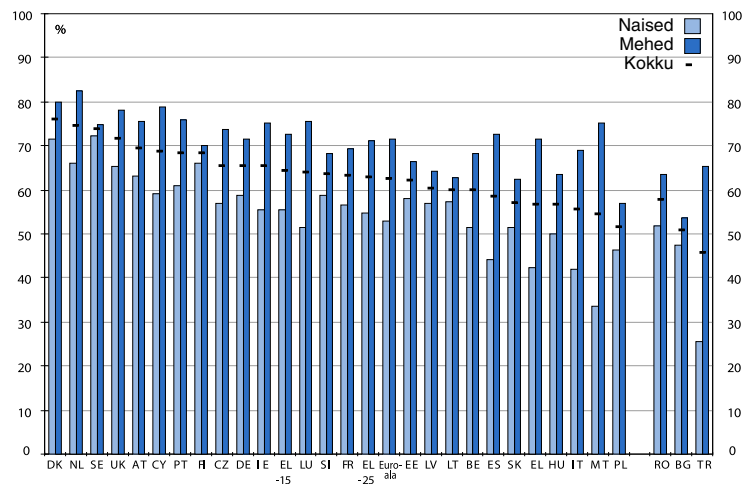
Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Tööhõive määr, 2002 (töötavate 15–64aastaste elanike protsent sama vanuserühma elanikkonnast)																															
Kokku	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6
Naised	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5
Mehed	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5
Vanemate töötajate tööhõive määr, 2002 (töötavate 55–64aastaste elanike protsent sama vanuserühma elanikkonnast)																															
Kokku	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8
Naised	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0
Mehed	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3

Allikas: Eurostat – tööjõu kvartaliandmed (QLFD).

18

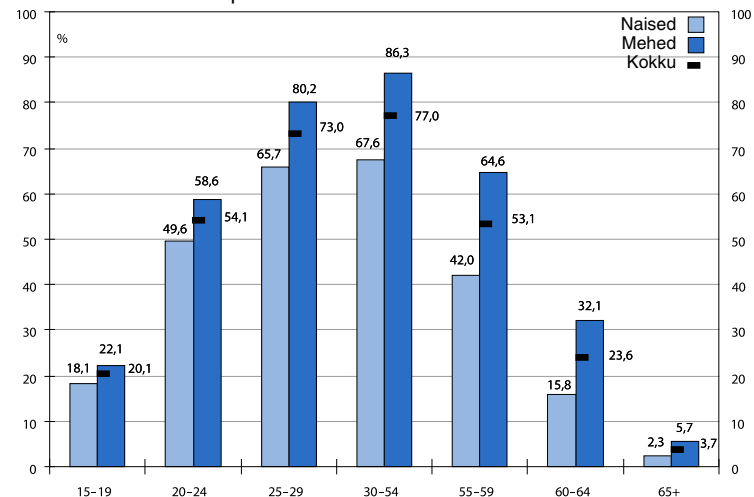
Tööhõive määr soo alusel, 2002
Töötavate 15–64aastaste elanike protsent sama vanuserühma elanikkonnast

Allikas: Eurostat – tööjõu kvartaliandmed (QLFD).

19

Tööhõive määr haridustaseme ja soo järgi, EL-25, 2002
Töötavate elanike protsent sama vanuserühma elanikkonnast

Allikas: Eurostat – tööjõu kvartaliandmed (QLFD).

Tööpuudus

2002. aastal kasvas tööpuuduse määr esimest korda pärast 1996. aastat 0,3 protsenti. Kasv ilmnis kõigis liikmesriikides peale Ungari, Soome ja Rootsi, kus see püsis muutumatuks, ning Kreeka, Itaalia, Küprose, kolme Balti riigi, Tšehhi Vabariigi ja Slovakkia, kus see jätkuvalt vähenes.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Tööpuuduse määr, 2002 (töötute inimeste protsent tööealisest elanikkonnast)																															
Kokku	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6	2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3
Naised	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4	3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4
Mehed	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7	2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7

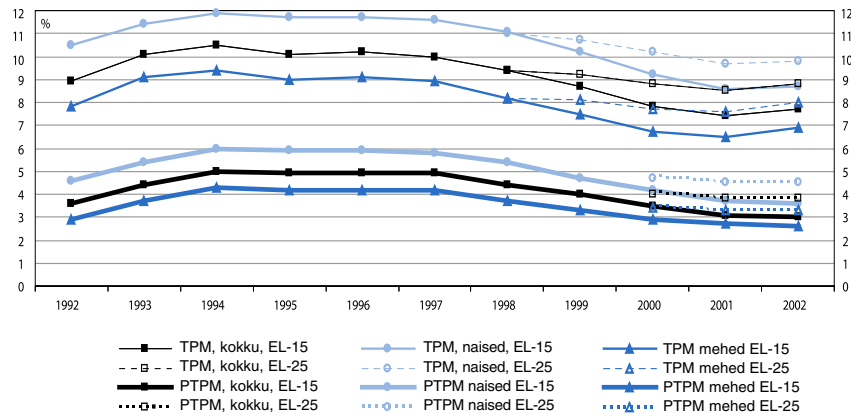
Allikas: Eurostat – tööpuuduse määrad (ILO definitsioon).

Pikaajalise tööpuuduse määr, 2002

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Pikaajalise tööpuuduse määr, 2002 [pikaajaliselt (12 kuud ja rohkem) töötute inimeste protsent tööealisest elanikkonnast]																															
Kokku	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0	0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2
Naised	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9	1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6
Mehed	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2	0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0

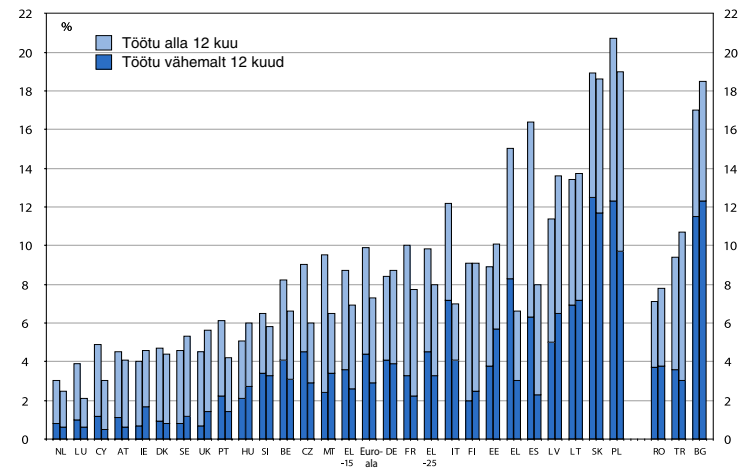
Allikas: Eurostat – tööjõu kvartaliandmed (QLFD).

20 Tööpuuduse määr (TPM), 1992–2002, ja pikaajalise tööpuuduse määr (PTPM), 1992–2002, sooti, EL-15 ja EL-25
Töötute ja pikaajaliselt (12 kuud ja rohkem) töötute inimeste protsent tööealisest elanikkonnast

Allikas: Eurostat – tööpuuduse määrad (ILO definitsioon) ja tööjõu kvartaliandmed (QLFD).

21 Tööpuuduse määr ja pikaajalise tööpuuduse määr soo järgi, 2002
(tööpuuduse kogumäär kasvavas järjestuses; vasak tulp: naised, parem tulp: mehed)

Allikas: Eurostat – tööjõu kvartaliandmed (QLFD).

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Sotsiaalkaitse kulutused ja laekumised

2001. aastal tõusid sotsiaalkaitse kulutused protsendina SKTst enamikus Euroopa Liidu riikides. Märkimisväärsed erinevused on liikmesriikide vahel kulutuste osas arvestatuna protsendina SKTst ja veelgi suuremad erinevused ilmnevad, kui arvestada ostujõu standardit elaniku kohta (PPS). Eri riikidel on märkimisväärselt erinevad süsteemid sotsiaalkaitse rahastamiseks, sõltuvalt sellest, kas riik eelistab sotsiaalkindlustusmaksleid või üldisi riiklikke toetusi.

Võtmenäitaja

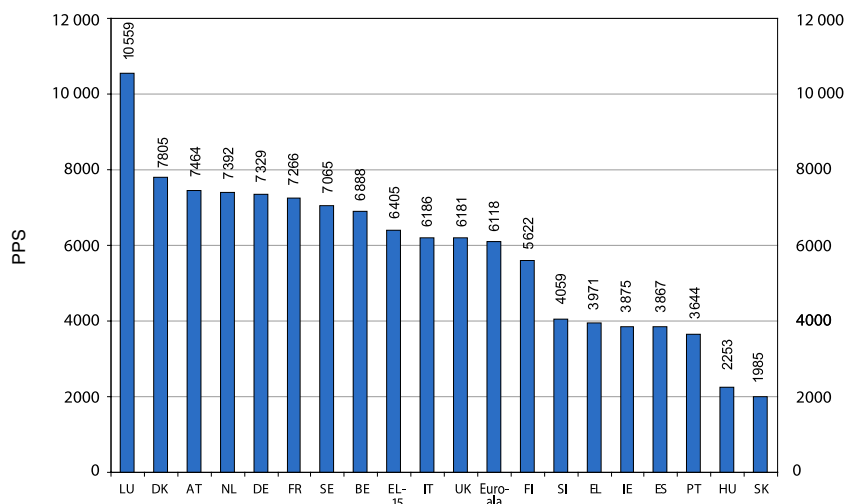
EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
-------	-------	----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Sotsiaalkaitse kulutused protsendina SKTst, 2001

2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:	21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:
------	---	------	------	------	---	------	------	---	------	------	------	------	------	---	---	---	------	------	------	------	------	---	------	------	------	------	------	------	---	---	---

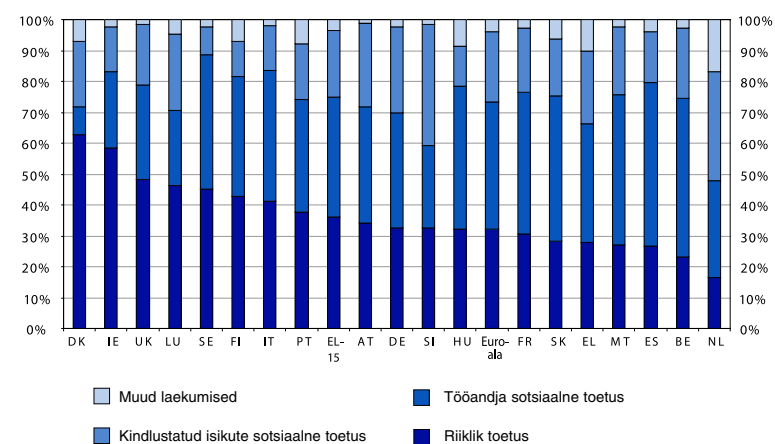
Allikas: Eurostat – integreeritud sotsiaalkaitsestatistika Euroopa süsteem (ESSPROS).

22 Sotsiaalkaitse kulutused elaniku kohta, 2001

Allikas: Eurostat – integreeritud sotsiaalkaitsestatistika Euroopa süsteem (ESSPROS).

23 Sotsiaalkaitse laekumised protsendina kõigist laekumistest, 2001

Märkus: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO ja TR: andmed puuduvad.
Allikas: Eurostat – integreeritud sotsiaalkaitsestatistika Euroopa süsteem (ESSPROS).

Sotsiaalsed hüvitised

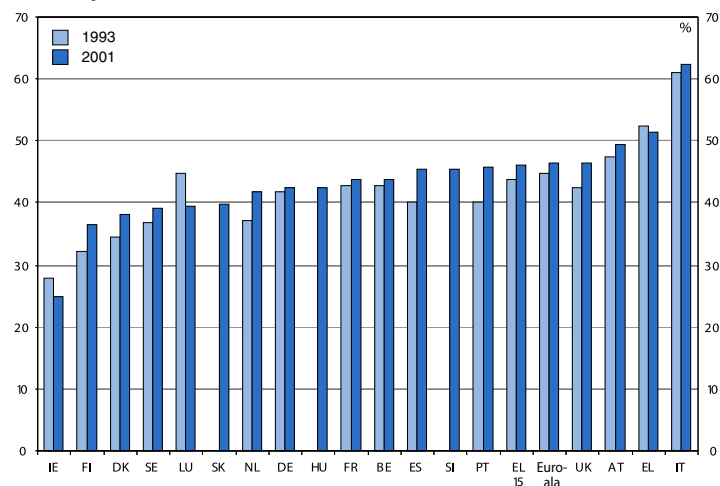
Enamikus liikmesriikides läks 2001. aastal suurim osa sotsiaalkindlustuse kulutustest vanurite ja toitjakaotusega seotud kohustusteks, millele järgnesid haigusega seotud kohustused. Muud kohustused moodustasid kogusummast alla 30%. Hüvitiste struktuur on aja jooksul püsinud võrdlemisi stabiilsena.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Vanadus- ja toitjakaotushüvitised protsendina kõigist sotsiaalsetest hüvitistest, 2001	46,1	46,4	43,7	38,0	42,5	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3							39,4	42,6	53,8	41,8	49,5		45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5			
1993	43,9	44,7	42,7	34,5	41,8	52,5	40,1	42,7	28,0	61,1							44,8			37,3	47,3		40,0			32,2	36,8	42,6			

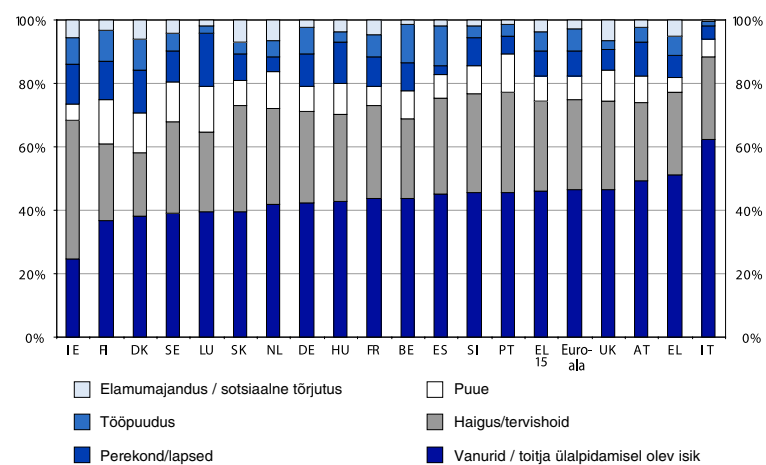
Allikas: Eurostat – integreeritud sotsiaalkaitsestatistika Euroopa süsteem (ESSPROS).

24 Vanadus- ja toitjakaotushüvitised protsendina kõigist sotsiaaltoetustest 1993. ja 2001. aastal

Märkus: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO ja TR: andmed puuduvad.
Allikas: Eurostat – integreeritud sotsiaalkaitsestatistika Euroopa süsteem (ESSPROS).

25 Sotsiaaltoetused otstarberühmade kaupa, protsendina kõigist toetustest, 2001

Märkus: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO ja TR: andmed puuduvad.
Allikas: Eurostat – integreeritud sotsiaalkaitsestatistika Euroopa süsteem (ESSPROS).

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Tööturupoliitika kulutused

Andmed esitanud neljateistkümne riigi tööturupoliitika kulutused moodustasid 2001. aastal keskmiselt 2% SKTst. Kulutused aktiivsetele tööturumeetmetele moodustavad 0,66% ja kulutused passiivsetele meetmetele 1,27%. Kõigil juhtudel näitavad andmed vähest kulutuste alanemist kolmandal järjestikusel aastal. Samad märkimisväärsed erinevused, mida võib vaadelda 2000. aastal, ilmnevad ka 2001. aastal: kaks riiki kulutasid üle 3% SKTst (Belgia ja Taani), kuus riiki kulutasid 2–3% (Saksamaa, Hispaania, Prantsusmaa, Madalmaad, Soome ja Rootsi) ning kuus riiki kulutasid alla 2% (Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Austria, Portugal ja Ühendkuningriik). Need olulised erinevused tulenevad osades riikides eksisteerivast mittesihhtoetusest, mille all mõeldakse toetusi, mille abil makstakse hüvitisi töötutele ja sihtgruppidele, kuid kuna selline toetus pole otseselt mõeldud nende gruppide abistamiseks, ei sisalda seda tööturupoliitika kulutuste andmekogu.

Võtmenäitaja

EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
-------	-------	----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

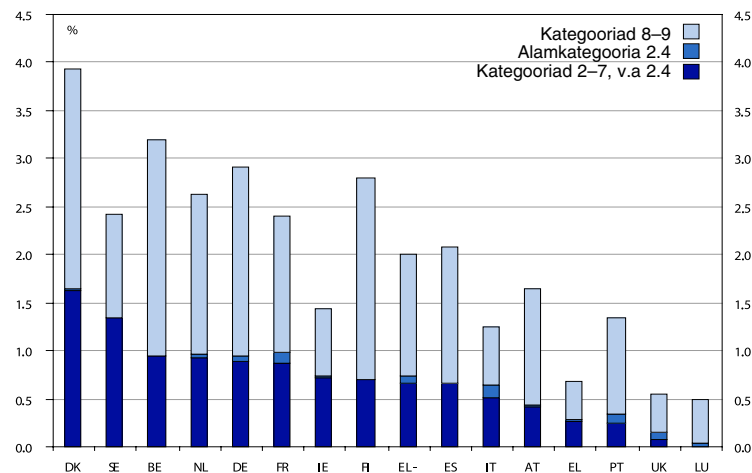
Riiklikud kulutused aktiivsetele tööturumeetmetele protsendina SKTst, 2001
(Kategoriad 2–7, v.a 2.4)

	0,663	0,952	1,624	0,887	0,264	0,658	0,873	0,71	0,509										0,92	0,423	0,248			0,692	1,341	0,073			
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------	-------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	------	-------	-------	--	--	-------	-------	-------	--	--	--

Märkused: kategoriad 2–7: koolitus – töö vaheldumine ja töö jagamine – tööalased ergutused – puuetega isikute integratsioon – otsene töökoha loomine – algatusergutused. Alamkategoria 2.4: eritoetus katseajal. Kategoriad 8–9: tööpuuduse perioodi ülalpidamistoetus ja toetus – varane pensionilejäämine.

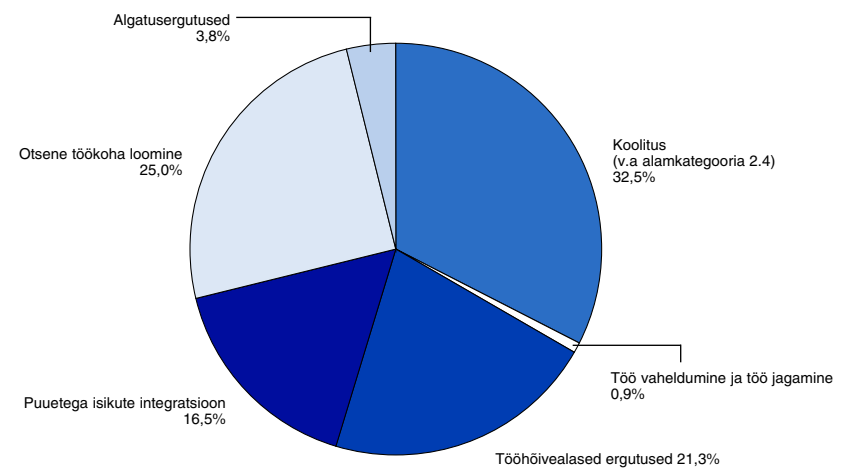
Allikas: Eurostat – tööturupoliitika andmebaas (LMP).

26 Riiklikud kulutused tööturupoliitika meetmetele protsendina SKTst, 2001

Märkus: uute liikmesriikide ja kandidaatriikide andmed puuduvad.
Allikas: Eurostat – tööturupoliitika andmebaas (LMP).

27 Tööturupoliitika kulutused tegevuse tüüpide järgi (kategoriad 2–7), EL-15, 2001

Allikas: Eurostat – tööturupoliitika andmebaas (LMP).

Sissetuleku jagunemine

Elanikkonna kaalutud keskmine EL-25 liikmesriikides 2001. aastal näitas, et liikmesriikide edukaima (kõrgeima sissetulekuga) 20% elanikkonna sissetulek liikmesriikide kogusissetulekust oli 4,4 korda suurem kui liikmesriikide vaeseima (madalaima sissetulekuga) 20% elanikkonna sissetulek. Mainitud lõhe rikaste ja vaeste vahel on kõige väiksem Taanis (3,2), sellele järgnevad Rootsi, Soome, Austria ja Saksamaa. Lõhe on kõige suurem lõunapoolsete liikmesriikide seas, Iirimaa ja Ühendkuningriigis. Uutes liikmesriikides, v.a Balti riigid ja Slovakkia, on lõhe üldiselt väiksem või sarnaneb Euroopa Liidu keskmisele.

Võtmenäitaja

EL-25 EL-15 Euro-ala BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

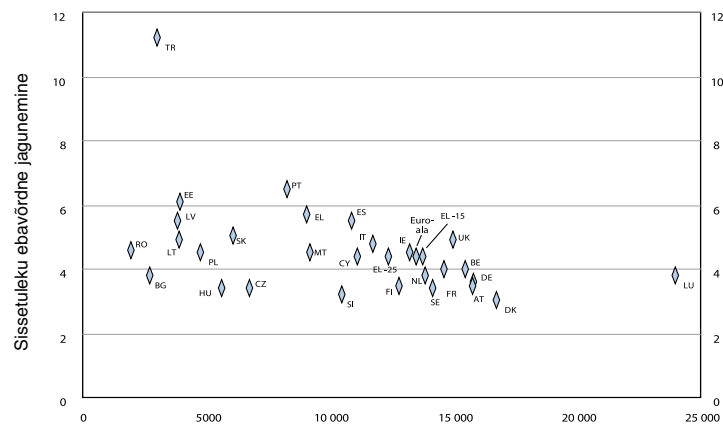
Sissetuleku ebavõrdne jagunemine (sissetulekute kvintilide suhe), 2001 [kõrgeima sissetulekuga (kõrgeim kvintil) 20% elanikkonna kogu sissetuleku suhtarv võrreldes madalaima sissetulekuga (madalaim kvintil) 20% elanikkonna sissetuleku suhtarvuga. Sissetuleku all mõistetakse ekvivalentset kasutada jäävat tuluosa.]

4,4s 4,4s 4,4s 4,0 3,4 3,0 3,6 6,1 5,7 5,5 4,0 4,5 4,8 4,4 5,5 4,9 3,8 3,4 4,5 3,8 3,5 4,5 6,5 3,2 5,4p 3,5 3,4 4,9 3,8 4,6 11,2

Märkus: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.

Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003, v.a DK, SE ja kümme uut liikmesriiki ja kolm kandidaatriiki: siseriiklikud uuringud.

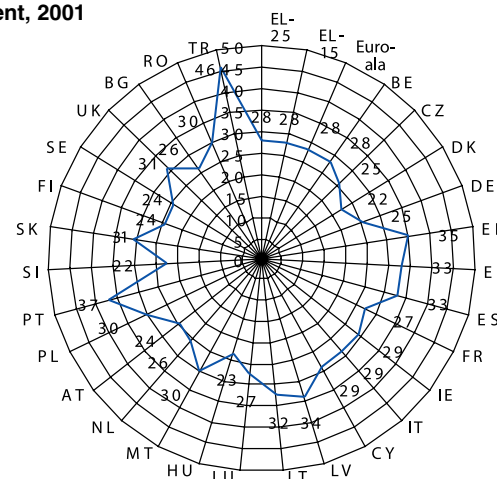
28 Sissetuleku määr ja sissetuleku ebavõrdne jagunemine, 2001

Leibkonna aasta keskmine ekvivalentne kasutada jääv tuluosa (ostujõu standardis)

Märkus: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.
Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003, v.a kümme uut liikmesriiki ja kolm kandidaatriiki: siseriiklikud uuringud.

29 Gini koefitsient, 2001

Märkus: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.
Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003, v.a kümme uut liikmesriiki ja kolm kandidaatriiki: siseriiklikud uuringud.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Väikese sissetulekuga leibkonnad

Vaadeldes kogu elanikkonda, oli 2001. aastal umbes 15% EL-25 elanikest ekvivalentne tuluosa, mis oli alla 60% nende vastavast siseriiklikust keskmisest. See arv tähistab umbes 68 miljonit inimest. Arvestades 60% rahvuslikust keskmisest piirkünnisena, oli vaesuse piiril olevate inimeste hulk suhteliselt kõrge Iirimaa (21%), Vahemere maades, Balti riikides, Slovakkias ja Ühendkuningriigis ning suhteliselt madal Beneluxi riikides, Saksamaal ja Austrias, Põhjamaade liikmesriikides ning Kesk- ja Ida-Euroopa riikides. Vanade liikmesriikide seas oli see madalaim Rootsis (9%) ja veelgi madalam Tšehhi Vabariigis (8%). Selles kontekstis tuleb meele pida, et analüüsitakse suhtelist vaesust igas riigis, mitte absoluutset vaesust, viidates eraldi seisvale piirkünnisele. Sotsiaaltoetused (pensionid jm sotsiaalsiirdeid) vähendavad vaesumisohus olevate inimeste arvu igas riigis, kuid seda väga erineval määral: vähenemine on 50% või väiksem Kreekas, Hispaanias, Iirimaa, Portugalis, Küprosel ja Maltal ning üle 75% Rootsis, Tšehhi Vabariigis ja Ungaris.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
--	-------	-------	----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Vaesumisohus olijate määr enne sotsiaalsiirdeid, 2001 [inimeste protsent, kellel on ekvivalentne kasutada jääv tuluosa enne sotsiaalsiirdeid alla vaesumisohu künnise, mis on seatud 60%le rahvuslikust keskmisest ekvivalentsest kasutada jäävast tuluosast (pärast sotsiaalsiirdeid). Vanaduspensionid ja tootjakaotuspensionid arvestatakse sissetulekuna enne siirdeid ja mitte kui sotsiaalsiirdeid.]

Kokku	24s	24s	22s	23	18	36	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	28p	19	34	29	19	22	29
Naised	25s	25s	23s	25	19	:	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	25	30	24	18	27p	20	:	32	20	23	31	
Mehed	23s	22s	21s	21	18	:	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24	20	21	21	19	31	25	17	28p	17	:	26	18	22	28

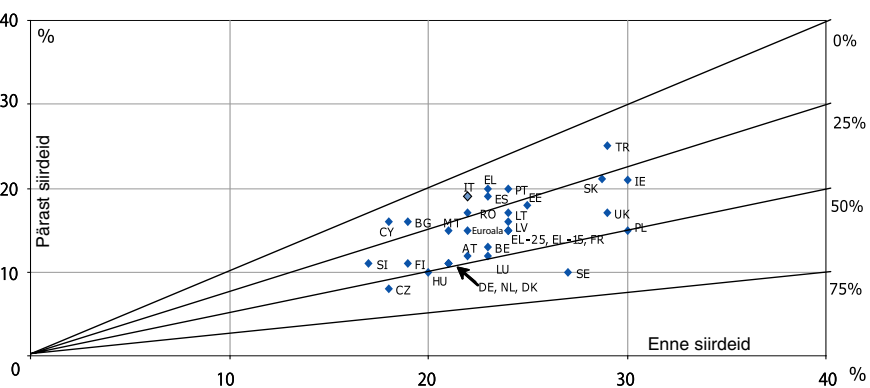
Vaesumisohus olijate määr pärast sotsiaalsiirdeid, 2001 (inimeste protsent, kellel on ekvivalentne kasutada jääv tuluosa alla vaesumisohu künnise, mis on seatud 60%le rahvuslikust keskmisest ekvivalentsest kasutada jäävast tuluosast.)

Kokku	15s	15s	15s	13	8	10	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	21p	11	9	17	16	17	25
Naised	17s	17s	16s	15	8	:	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	21p	14	:	19	17	17	26
Mehed	14s	14s	14s	12	7	:	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	21p	9	:	15	14	17	25

Märkus: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.

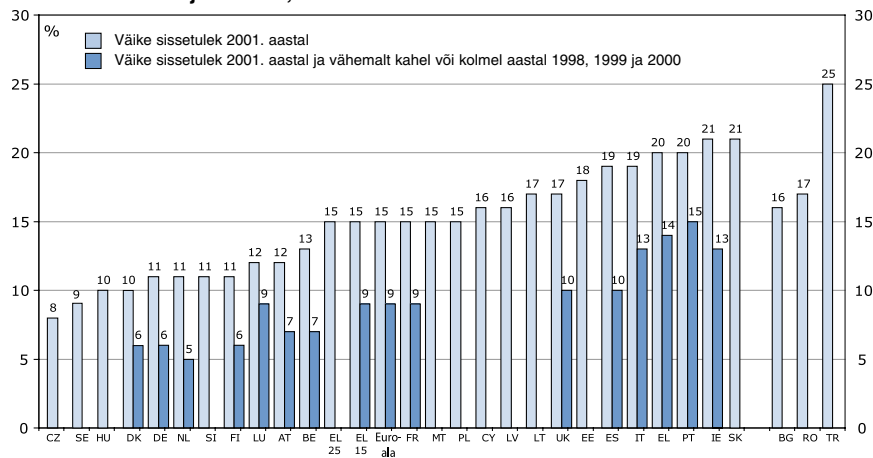
Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003, v.a DK, SE ja kümme uut liikmesriiki ja kolm liikmesriiki: siseriiklikud uuringud.

30 Vaesumisohus olijate määr enne ja pärast sotsiaalsiirdeid, 2001

Märkus: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.
Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003, v.a DK, SE ja kümme uut liikmesriiki ja kolm kandidaatriiki: siseriiklikud uuringud.

31 Vaesumisohus olijate määr pärast sotsiaalsiirdeid ja püsiva vaesumise ohus olijate määr, 2001

Märkus: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.
Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003, v.a DK, SE ja kümme uut liikmesriiki ja kolm kandidaatriiki: siseriiklikud uuringud.

Töötud leibkonnad ja väikesed palgad

Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse oluline põhjus on tööpuudus või väike töötasu. 2003. aastal elas 10,1% 18–59aastastest inimestest EL-25s töötus leibkonnas (9,6% EL-15s). 0–17aastaste laste puhul olid need näitajad 9,6% EL-25s ja 9,8% EL-15s.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Töötus leibkonnas elavad 18–59aastased inimesed, 2003 (18–59aastaste isikute/naiste/meeste protsent, kes elavad leibkonnades, kus keegi ei tööta. 18–24aastasi üliõpilasi, kes elavad leibkonnades, mis koosnevad ainult samasse vanuserühma kuuluvatest üliõpilastest, ei ole arvestatud lugejana ega nimetajana)																																
Kokku	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	:	
Naised	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	:	
Mehed	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	:	

Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

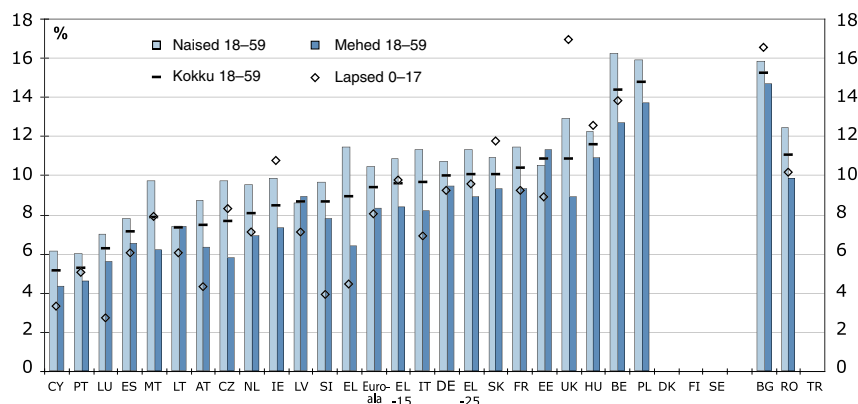
Töötutes leibkonnades elavad 0–17aastased lapsed, 2003

(0–17aastaste isikute protsent, kes elavad leibkonnas, kus keegi ei tööta)

	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	:
--	------	------	------	------	-----	------	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	------	---	-----	-----	------	---	---	------	------	------	---	---

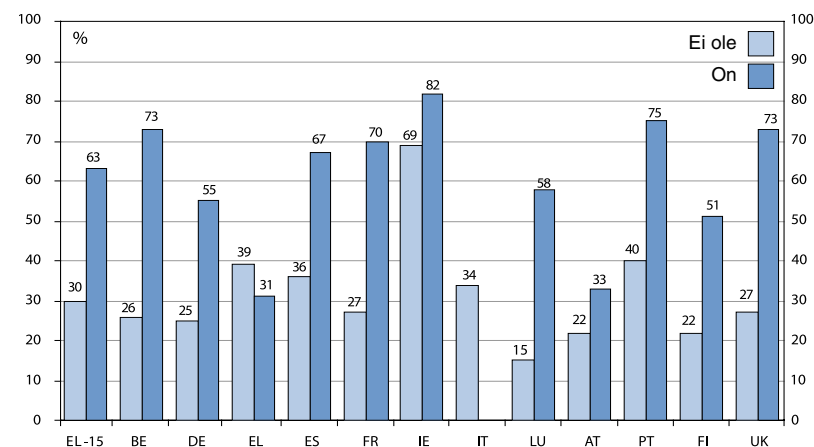
Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

32 Elanikud töötutes leibkonnades, 2003

Allikas: Eurostat – Euroopa Liidu tööjõu-uuring.

33 Vaesumisohtu olivate määrad inimeste hulgas, kes elavad tööealises leibkonnas ... ülalpeetava lapsega ja kus ükski tööealine inimene ei tööta, 2001

Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkonnade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Naiste ja meeste otsustusõigus

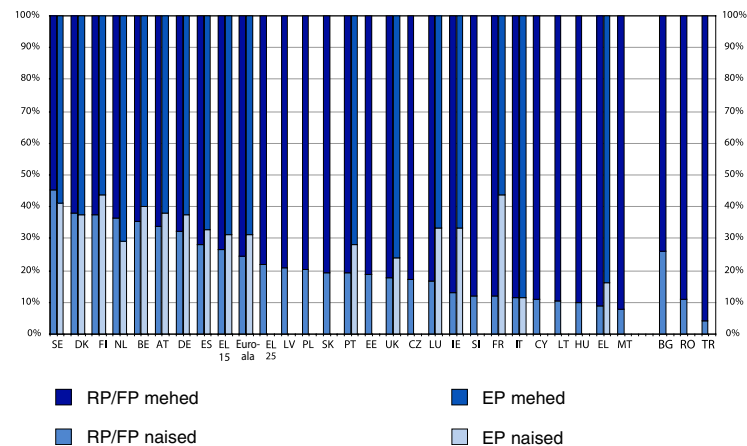
Euroopa Liidu tasandil on naiste osakaal Euroopa Parlamendis kõikide valimistega pidevalt suurenenud alates 1984. aastast ning oli 2004. aasta jaanuaris 31% (viimased valimised toimusid juunis 1999). Kõikides liikmesriikides on naised riigi parlamentide alamkodades või ühekojalistes parlamentides jätkuvalt vähem esindatud, arvestades et naiste ametikohtade arv nendes organites varieerus 2003. aastal 8%st Maltal kuni 45%ni Rootsis.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Naiste protsent riikide/föderaalses parlamentides/alamkodades ja Euroopa Parlamendis, november 2003 (RP/FP) ja jaanuar 2004 (EP)																															
RP/FP	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4
EP	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-

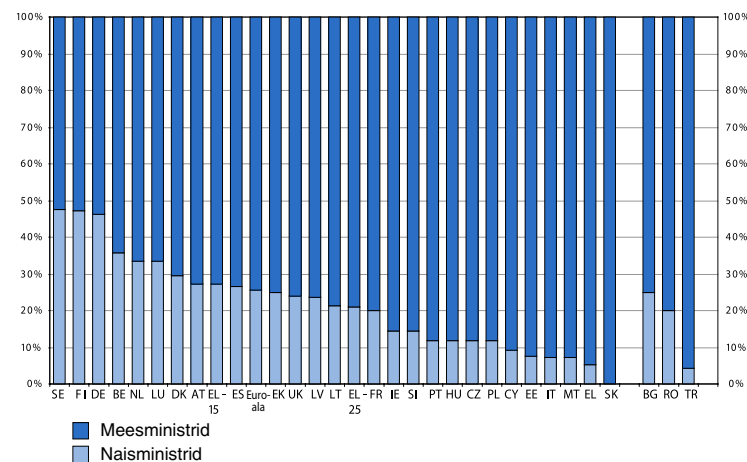
Märkused: 1) RP/FP = riigi/föderaalne parlament; EP = Euroopa Parlament. 2) Andmed on esitanud riikide parlamentid 30. novembril 2003. aastal ja Euroopa Parlament 2004. aasta jaanuaris. 3) RP/FP puhul on EL-25, EL-15 ja euroala näitajad vastavate liikmesriikide keskmised protsendid, samal ajal kui EP puhul tähistavad EL-15 ja euroala näitajad vastavate liikmesriikide naiste protsenti kõigi Euroopa Parlamendi liikmete seas. EP puhul on 15 liikmesriigi protsentide keskmine 32,6% ja euroala liikmesriikide protsentide keskmine 32,2%.
Allikad: Parlamentidevaheline Liit (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) ja Euroopa Parlament (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

34 Naiste ja meeste protsent riikide/föderaalses parlamentides/alamkodades ja Euroopa Parlamendis, november 2003 (RP/FP) ja jaanuar 2004 (EP)

Allikad: Parlamentidevaheline Liit (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) ja Euroopa Parlament (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

35 Naiste ja meeste protsent riigivalitsuste ministrikohtadel ja Euroopa Komisjoni (EK) volinike kohtadel, 2003

Allikad: siseriiklikud allikad ja Euroopa Komisjon (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_en.htm).

Naiste ja meeste sissetulekud

2001. aastal oli EL-15s ehk vanades liikmesriikides naiste keskmine brutopalk tunnis hinnanguliselt 16% väiksem kui meeste keskmine brutopalk tunnis. Uute liikmesriikide statistikat ei ole võimalik täielikult võrrelda, kuid see sisaldub sellegipoolest kirjelduses. Väiksemaid erinevused on Itaalias, Maltal, Portugalis ja Sloveenias, suurimad Tšehhi Vabariigis, Eestis, Saksamaal ja Ühendkuningriigis. EL tasandil püsib erinevus muutumatuna alates 1994. aastast, esimesed olemasolevad andmed pärinevad sellest ajast. Soolise erinevuse vähendamiseks palkade puhul tuleb tähelepanu pöörata otsesele palgaga seotud diskrimineerimisele ja kaudsele diskrimineerimisele, mis on seotud tööturul osalemise, ameti valiku ja karjääri edendamisega.

Võtmenäitaja

EL-25 EL-15 Euro-ala BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

Korrigeerimata sooline palgaerinevus, 2001 (erinevus meeste ja naiste keskmise tunnis teenitava brutopalga vahel protsendina meeste keskmisest tunnis teenitavast brutopalgast. Elanikkond koosneb kõigist tasustatud töötajatest vanuses 16–64 aastat, kes "töötavad vähemalt 15 tundi nädalas".)

2001 : 16s 12 26 15 21 24 18 17 14 17 6 26 16 16 18 19 10 19 20 15 10 11 20 17 18 21 : 18 :

Märkused: EL-15: siseriiklike näitajate kaalutud keskmine vanade liikmesriikide puhul, hinnatud puuduvate riikideta.

CZ: arvesse on võetud ainult täistööajaga töötajad ettevõtetes, milles töötab üle 9 töötaja.

CY, BG: arvesse on võetud ainult täistööajaga töötajad.

LU: 1996. aasta andmed.

HU: arvesse on võetud ainult täistööajaga töötajad ettevõtetes, milles töötab üle 5 töötaja.

NL: andmed põhinevad aasta sissetulekutel, kaasa arvatud lisatasu ületunnitöö eest ning ebaregulaarsed sissetulekud.

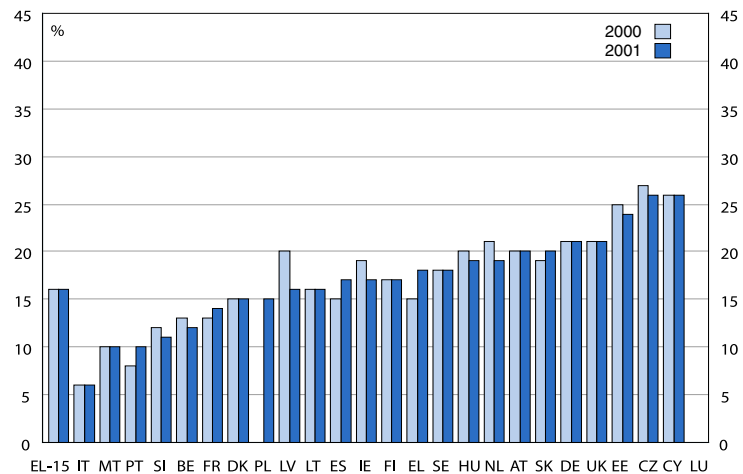
PL: arvesse on võetud ainult töötajad ettevõttes, kus töötab üle 9 töötaja.

SI: arvesse on võetud riigiasutuste ja eraettevõtete töötajad, kus töötab üle 2 töötaja.

SE: andmed põhinevad vastavatel täistööajaga ekvivalentsetel kuupalkadel, mitte tunnitasudel.

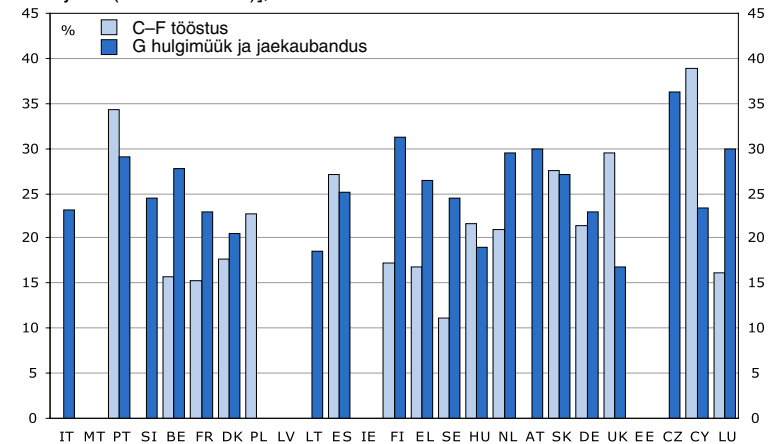
Allikas: Eurostat – Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003 (v.a FI, NL, SE ja uued liikmesriigid: siseriiklikud uuringud).

36 Korrigeerimata sooline palgaerinevus, 2000 ja 2001

Allikas: Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuringu UDB-versioon, detsember 2003 (v.a FI, NL, SE ja uued liikmesriigid: siseriiklikud uuringud).

37 Meeste ja naiste aasta keskmise sissetuleku erinevus protsendina meeste aasta keskmisest sissetulekust [täistööajaga töötajad osades C–F ja G (NACE Rev. 1)], 2001.

Märkused: vaatlusaasta ES (osad C–F): 2000 ja FR, LU, PT, HU (osa G): 2000. Tulbad asetsevad eelmise graafiku tulpade järjestuses, et lihtsustada kahe graafiku võrdlemist.
Allikas: Eurostat, sissetulekute ühtlustatud statistika.

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Keskmine eluiga ja tervis

Keskmine eluiga tõuseb jätkuvalt ning see oli 2001. aastal EL-15s naistel 81,6 aastat ja meestel 75,5 aastat. Kõigis kahekümne viies liikmesriigis ja kolmes kandidaatriigis elavad naised meestest kauem. 1996. aastal võis EL-15s eeldada, et naised elavad igasuguse puudeta 66aastaseks ja mehed 63aastaseks.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euro-ala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
--	-------	-------	----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Keskmine eluiga sünnihetkel, 2001 [aastate keskmine arv, kui kaua äsjasündinud laps elab, kui kogu tema elu jooksul püsivad samad suremuse tingimused (vanusest sõltuv suremuse tõenäosus)]

Naised	: 81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0
Mehed	: 75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9	75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4

Märkus: DE ja UK: 2000. aasta andmed.

Allikad: Eurostat – demograafiline statistika, TR: Euroopa Nõukogu.

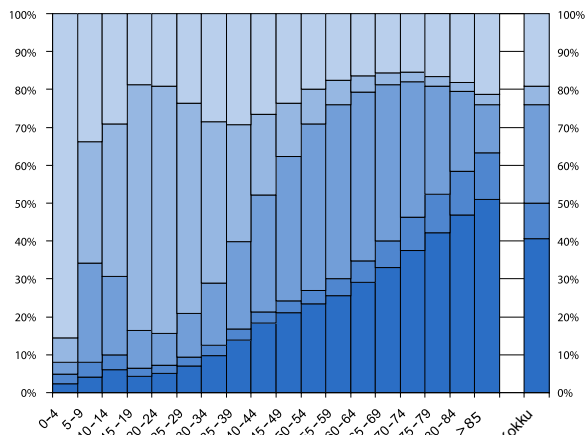
Invalidsuseta keskmine eluiga sünnihetkel, 1996

Naised	: 66	: 69	: 62	69	: 70	68	63	67	70	:	:	:	64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	:	:	:
Mehed	: 63	: 65	: 62	63	: 67	65	60	64	67	:	:	:	61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	:	:	:

Allikad: Eurostat – suremuse statistika ja Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuring.

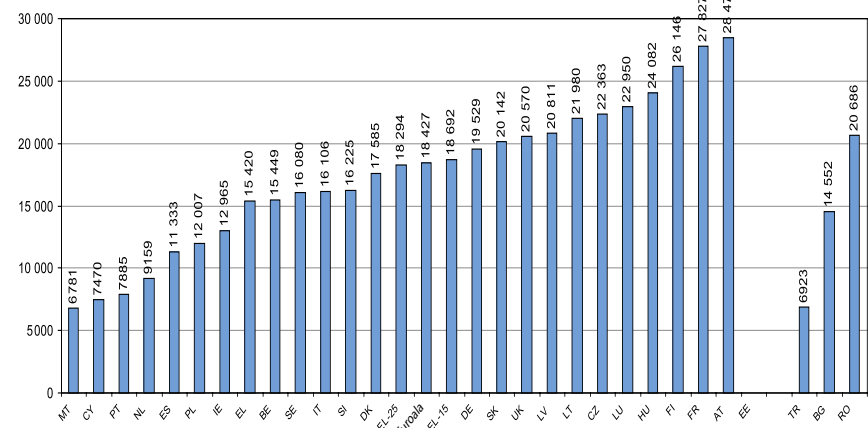
38 Peamised surma põhjused erinevates vanuserühmades, EL-25, 2000

- Muu
- Vähk
- Veresoonehaigused
- Välised vigastused ja mürgistus
- Hingamisteede haigused

Märkused: BE: 1997; DK ja UK: 1999.
Allikas: Eurostat – suremuse statistika.

39 Haiglatest välja kirjutatud isikud 100 000 elaniku kohta, viimane kättesaadav aasta (1998, 1999, 2000 või 2001)

Märkused: 2001, v.a: BE, DK, ES, FR, LU, AT, UK, SI ja TR: 2000; EL-15, DE, EE, IT, HU ja PL: 1999; EL: 1998. UK sisaldab ainult Inglismaa andmeid.
Allikas: Eurostat – tervise ja ohutuse statistika.

Õnnetused ja tööga seotud tervisehädad

2001. aastal oli umbes 3,8% Euroopa Liidu töötajatest kannatanud tööõnnetuse tõttu, mille tagajärjel nad puudusid töölt üle kolme aasta, ning 6,1% sattus õnnetustesse, mille tagajärjel nad töölt ei puudunud või puudusid kuni 3 päeva. Alates 1994. aastast on tööõnnetuste arv, mille tagajärjel tuli töölt puududa üle 3 päeva, vähenenud 15% (indeksi väärtus oli 1998. aastal 100, 2001. aastal 94 ja 1994. aastal 111). Vahemikus 1998–1999 kannatas aastas 5,4% töötajatest tööga seotud tervisehädade all. 2000. aastal kaotati umbes 500 miljonit tööpäeva tööõnnetuste tagajärjel (150 miljonit kaotatud tööpäeva) ja tööga seotud tervisehädade tõttu (350 miljonit kaotatud tööpäeva). Maanteedel toimuvate liiklusõnnetuste arv on alates 1970. aastast vähenenud umbes 46%, kuid EL-15 riikide teedel registreeriti 2001. aastal siiski 40 000 surmajuhumit.

Võtmenäitaja

	EL-25	EL-15	Euroala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Tööõnnetused – rasked õnnetused, 2001 [raskete tööõnnetuste arvu indeks saja tuhande töötaja kohta (1998 = 100)]																																
Kokku	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	
Naised	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	
Mehed	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	

Märkused: PT: 2000. aasta andmed. 2001. aasta koondandmed EL-25, EL-15 ja euroala kohta on esialgsed, kuna puuduvad andmed PT kohta (kasutatud 2000. aasta andmeid).

Allikas: Eurostat – Euroopa tööõnnetusalane statistika (ESAW).

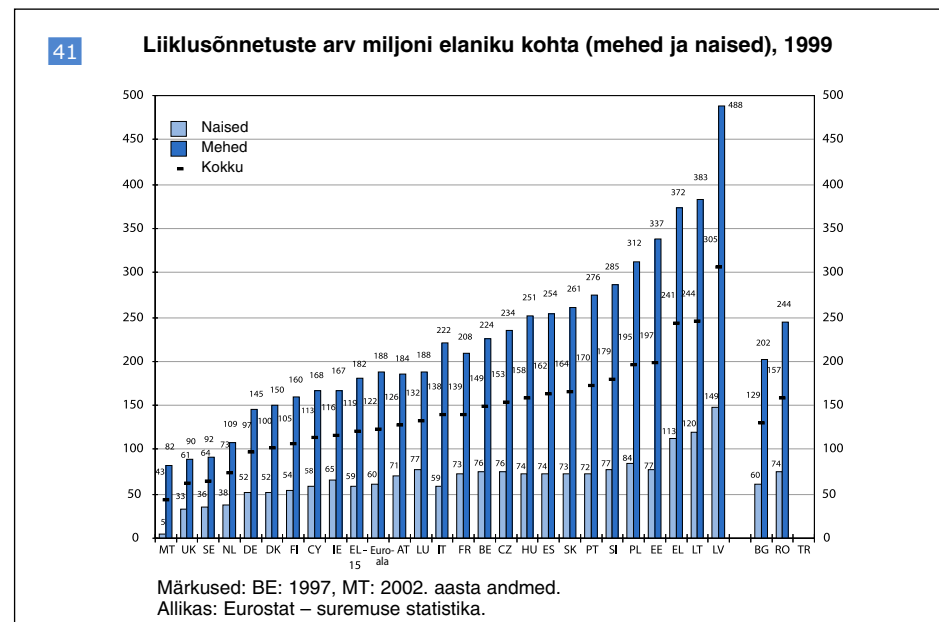
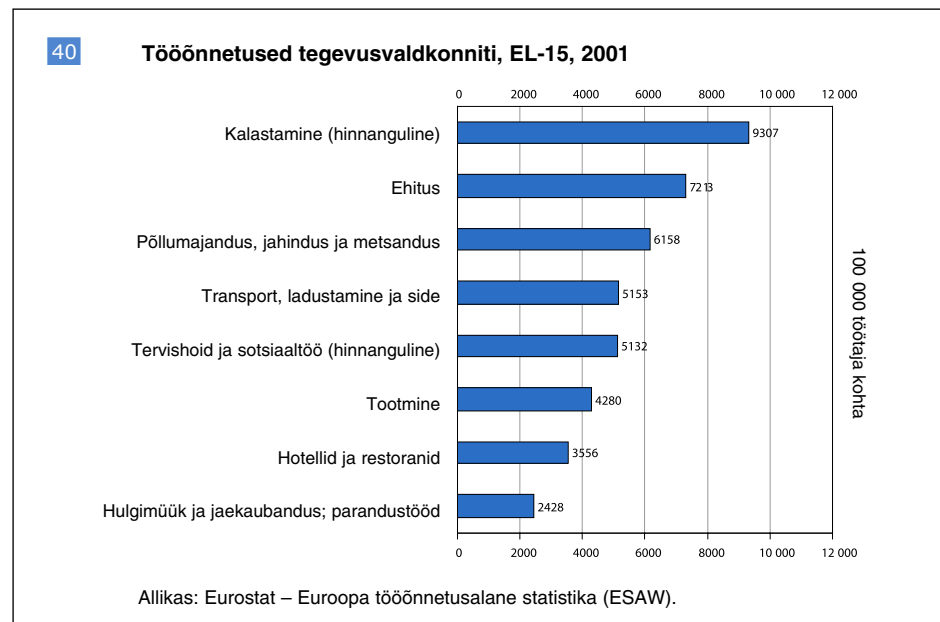
Tööõnnetused – surmaga lõppenud õnnetused, 2001

[surmaga lõppenud tööõnnetuste arvu indeks saja tuhande töötaja kohta (1998 = 100)]

	EL-25	EL-15	Euroala	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Kokku	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92

Märkused: PT: 2000. aasta andmed. CY, LU, MT: väärtused põhinevad väikesel keskmisel õnnetusjuhtumist tingitud surmade arvul. 2001. aasta koondandmed EL-25, EL-15 ja euroala kohta on esialgsed, kuna puuduvad andmed PT kohta (kasutatud 2000. aasta andmeid).

Allikas: Eurostat – Euroopa tööõnnetusalane statistika (ESAW).

Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal Ülevaade

LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Võtmenäitaja	Nr
20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	Vanadussõltuvusmäär	3
5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Puhasrände üldmäär	4
69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Noorte haridustase – kokku	5t
65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Noorte haridustase – naised	5f
74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Noorte haridustase – mehed	5m
7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Elukestev õpe – kokku	6t
6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Elukestev õpe – naised	6f
8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Elukestev õpe – mehed	6m
63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Tööhõive määr – kokku	7at
51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Tööhõive määr – naised	7af
75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Tööhõive määr – mehed	7am
28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Vanemate töötajate tööhõive määr – kokku	7bt
18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Vanemate töötajate tööhõive määr – naised	7bf
37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Vanemate töötajate tööhõive määr – mehed	7bm
2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Tööpuuduse määr – kokku	8at
3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Tööpuuduse määr – naised	8af
2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Tööpuuduse määr – mehed	8am
0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Pikaajalise tööpuuduse määr – kokku	8bt
1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Pikaajalise tööpuuduse määr – naised	8bf
0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Pikaajalise tööpuuduse määr – mehed	8bm
21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Sotsiaalkaitse kulutused protsendina SKTst	9
39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Vanadus- ja tootjakaotushüvitised protsendina kõigist sotsiaaltoetustest	10
:	:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Riiklikud kulutused aktiivse tööturupoliitika meetmetele protsendina SKTst	11
3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	5,4p	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Sissetuleku ebavõrdne jagunemine	12
23	20	21	21	22	30	24	17	28p	19	17	29	19	22	29	Vaesumisohus olijate määr enne sotsiaalsiirdeid – kokku	13at
23	21	21	21	25	30	24	18	27p	20	:	32	20	23	31	Vaesumisohus olijate määr enne sotsiaalsiirdeid – naised	13af
24	20	21	21	19	31	25	17	28p	17	:	26	18	22	28	Vaesumisohus olijate määr enne sotsiaalsiirdeid – mehed	13am
12	10	15	11	12	15	20	11	21p	11	9	17	16	17	25	Vaesumisohus olijate määr pärast sotsiaalsiirdeid – kokku	13bt
13	10	15	11	14	15	20	12	21p	14	:	19	17	17	26	Vaesumisohus olijate määr pärast sotsiaalsiirdeid – naised	13bf
12	10	15	12	9	16	20	10	21p	9	:	15	14	17	25	Vaesumisohus olijate määr pärast sotsiaalsiirdeid – mehed	13bm
6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	Töötus leibkonnas elavad 18–59aastased inimesed – kokku	14at
7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	Töötus leibkonnas elavad 18–59aastased inimesed – naised	14af
5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	Töötus leibkonnas elavad 18–59aastased inimesed – mehed	14am
2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	Töötus leibkonnas elavad 0–17aastased lapsed	14b
16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Naiste protsent riikide/föderaalsete parlamentide kodades/alamkodades	15af
33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Naiste protsent Euroopa Parlamendis	15bf
18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Korrigeerimata sooline palgaerinevus	16
80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Keskmine eluiga sünnihetkel – naised	17af
75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Keskmine eluiga sünnihetkel – mehed	17am
64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Invaliidisuseta keskmine eluiga sünnihetkel – naised	17bf
61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Invaliidisuseta keskmine eluiga sünnihetkel – mehed	17bm
97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Rasked tööõnnetused – kokku	18at
101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Rasked tööõnnetused – naised	18af
98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Rasked tööõnnetused – mehed	18am
37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Surmaga lõppenud tööõnnetused	18b

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Märkused võtmenäitajate kohta

- 3 2003. aastal moodustas 65aastaste ja vanemate inimeste arv EL-25s tööealisest elanikkonnast (15–64aastased) 24,1%.
- 4 Rahvastiku muutuse ja iibe erinevus EL-15 puhul 2002. aastal oli +2,8 1000 elaniku kohta (rohkem sisseändajaid).
- 5t 2002. aastal oli 76,6% EL-25 elanikest omandanud vähemalt keskhariduse (bakalaureusekraad, abiturium, õpipoisiaeg vms).
- 6t 2002. aastal osales EL-25s 8,0% 25–64aastastest elanikest hariduse omandamises / koolitusel uuringule eelnenud nelja nädala jooksul.
- 7at EL-25 15–64aastastest elanikest töötas 2002. aastal 62,9%.
- 7bt EL-25 55–64aastastest elanikest töötas 2002. aastal 38,7%.
- 8at 8,8% EL-25 tööealisest elanikkonnast (st tööjõud, st töötavatest ja 15–74aastastest töötajatest) oli 2002. aastal töötanud.
- 8bt 3,8% EL-25 tööealisest elanikkonnast (st tööjõud, st töötavatest ja 15–74aastastest töötajatest) oli 2002. aastal töötanud vähemalt üks aasta.
- 9 2001. aastal moodustasid sotsiaalkaitse kulutused EL-15s 27,5% sisemajanduse kogutoodangust (SKT).
- 10 EL-15s moodustavad vanadus- ja toitjakaotushüvitised suurima osa sotsiaalkaitse kulutustest (46,1% kogu hüvitistest 2001. aastal).
- 11 2001. aastal moodustasid riiklikud kulutused EL-15s aktiivse tööturupoliitika meetmetele 0,663% sisemajanduse kogutoodangust (SKT).
- 12 Elanikkonna kaalutud keskmine EL-25 liikmesriikides 2001. aastal näitas, et liikmesriikide edukaima (kõrgeima sissetulekuga) 20% elanikkonna sissetulek liikmesriikide kogusissetulekust oli 4,4 korda suurem kui liikmesriikide vaeseima (madalaima sissetulekuga) 20% elanikkonna sissetulek.
- 13at EL-25s oli 2001. aastal 24% inimestest ekvivalentne kasutada jääv tuluosa enne sotsiaalsiirdeid alla vaesumisohu künnise, mis on seatud 60%le rahvuslikust keskmisest ekvivalentsest kasutada jäävast tuluosast (pärast sotsiaalsiirdeid). Vanaduspensionari ja toitjakaotuspensionari arvestatakse sissetulekuna enne siirdeid ja mitte kui sotsiaalsiirdeid.
- 13bt EL-25s oli 2001. aastal 15% inimestest ekvivalentne kasutada jääv tuluosa pärast sotsiaalsiirdeid alla vaesumisohu künnise, mis on seatud 60%le rahvuslikust keskmisest ekvivalentsest kasutada jäävast tuluosast (pärast sotsiaalsiirdeid).
- 14at 2003. aastal elas EL-25s 10,1% 18–59aastastest elanikest leibkonnas, kus keegi ei töötanud. 18–24aastasi üliõpilasi, kes elavad leibkonnades, mis koosnevad ainult samasse vanuserühma kuuluvatest üliõpilastest, ei ole arvestatud lugejana ega nimetajana.
- 14b 2003. aastal elas EL-25s 9,6% 0–17aastastest lastest leibkonnas, kus keegi ei töötanud.
- 15af 2003. aasta novembris oli Rootsis (eesistuja ja liikmed) ühekojalise riigi või föderaalparlamendi või parlamendi alamkoja (Rootsi puhul ühekojalise parlamendi) kohtadest 45,3% naiste päralt.
- 15bf Euroopa Parlamendis kuulus 2004. aasta jaanuaris 40,9% Rootsi kohtadest naistele.
- 16 2001. aastal oli EL-15s naiste keskmine brutopalk tunnis 16% väiksem kui meeste keskmine brutopalk tunnis. Elanikkond koosneb kõigist tasustatud töötajatest vanuses 16–64 aastat, kes „töötavad vähemalt 15 tundi nädalas“.
- 17a 2001. aastal prognoositi EL-15s, et äjasündinud tüdruk/poiss elab keskmiselt 81,6-/75,5aastaseks, kui kogu tema elu jooksul püsivad samad suremuse tingimused (vanusest sõltuv suremuse tõenäosus) kui 2001. aastal.
- 17b Keskmiselt peaks EL-15 naissoost/meessoost elanik invaliidsuseta elama 66-/63aastaseks (1996. aasta andmetel).
- 18at EL-25s toimus 2001. aastal 100 000 inimese kohta 6% vähem raskeid tööõnnetusi (millega kaasnes töölt puudumine üle kolme päeva) kui 1998. aastal.
- 18b EL-25s toimus 2001. aastal 100 000 inimese kohta 20% vähem surmaga lõppenud tööõnnetusi kui 1998. aastal.

3. lisa: tähised, riigikoodid ja riikide rühmad, muud lühendid ja algustähtlühendid

Tähised

Tabelites kasutatavad tähised

Eriväärtused on koodid, mis asendavad tegelikke andmeid:

:	“pole kättesaadav”
0	“vähem kui pool kasutatud ühikust”
-	“ei kohaldata” või “tegelik null” või “vaikimisi null”

Lipud on koodid, mis on lisatud andmetele ning tähistavad teatud omadust:

b	“seeria katkestus (vt selgitusi)”
e	“hinnanguline väärtus”
f	“prognoos”
i	“lisateave on toodud tabeli lõpus olevas märkuses (põhiesituses)”
p	“esialgne väärtus”
r	“kontrollitud väärtus”
s	“Eurostati hinnang”
u	“ebaalsaldusväärsed või määramatud andmed (vt selgitusi)”

Muud tähised

%	protsent
---	----------

Riigikoodid ja riikide rühmad

Riigikoodid

AT	Austria	BE	Belgia	BG	Bulgaaria	CY	Küpros
CZ	Tšehhi Vabariik	DE	Saksamaa	DK	Taani	EE	Eesti
EL	Kreeka	ES	Hispaania	FI	Soome	FR	Prantsusmaa
HU	Ungari	IE	Iirimaa	IT	Itaalia	LU	Luksemburg
LV	Läti	LT	Leedu	MT	Malta	NL	Madalmaad
PL	Poola	PT	Portugal	RO	Rumeenia	SE	Rootsi
SI	Sloveenia	SK	Slovakkia	TR	Türgi	UK	Ühendkuningriik

Ülevaade | Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal

Riikide rühmad

EL-25 25 Euroopa Liidu liikmesriiki alates 01.05.2004: BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE ja UK.
 EL-15 15 Euroopa Liidu liikmesriiki kuni 30.04.2004: BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE ja UK.
 Euroala Euroala 11 osaleva riigiga (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT ja FI) kuni 31.12.2000 ja 12 osaleva riigiga alates 01.01.2001 (11 eespool nimetatut ja EL).

Vanad liikmesriigid on EL-15 liikmesriigid.

Uued liikmesriigid on Küpros, Tšehhi Vabariik, Eestil, Ungari, Läti, Leedu, Malta, Poola, Slovakkia ja Sloveenia.

Kandidaatriigid käesolevas väljaandes on Bulgaaria, Rumeenia ja Türgi.

Lõunapoolsed liikmesriigid on Kreeka, Hispaania, Itaalia ja Portugal.

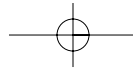
Põhjamaade liikmesriigid on Taani, Soome ja Rootsi.

Beneluxi riigid on Belgia, Madalmaad ja Luksemburg.

Balti riigid on Eesti, Läti ja Leedu.

Muud lühendid ja algustähtlühendid

EL	Euroopa Liit	Eurostat	Euroopa Ühenduste Statistikaamet
SKT	Sisemajanduse kogutoodang	ILO	Rahvusvaheline Tööorganisatsioon
LMP	Tööhuru poliitika	NACE Rev. 1	Euroopa Ühenduse majandustegevuste statistiline klassifikatsioon
PPS	Parajõu standard		

Euroopa Komisjon

Sotsiaalne olukord Euroopa Liidus 2004. aastal. Ülevaade

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2005 — 46 lk — 29,7 x 21 cm

ISBN 92-894-9013-6

